Należytość pocztowa uiszczona gotówką.

Nr. 10. Kraków, 11. listopada 1938.

BIULETYN

OKRĘGU KRAKOWSKO-ŚLĄSKIEGO ZWIĄZKU ŻYDÓW UCZESTNIKÓW WALK O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI

TREŚĆ:

W DWUDZIESTOLECIE ODZYSKANIA NIEPODLEGŁOŚCI.

Dwadzieścia lat, to w życiu narodów i państw, — w czasach, kiedy historia swym normalnym, powolnym krokiem się posuwa — przestrzeń krótka zupełnie, nie stanowiąca zazwyczaj epoki. Ale są okresy w dziejach ludzkości, w których historia przyspiesza tak silnie tempo swojego pochodu, że w ciągu kilku lat gwałtownym skokiem przeskakuje wieki. — Taki okres przeżywa nasze pokolenie. To też minionych dwadzieścia lat stanowi w dziejach, a zwłaszcza w dziejach Polski wielką epokę. Kiedy dzisiaj spojrzymy wstecz za siebie i uprzytomnimy sobie te dni, w których dwadzieścia lat temu Polska zdobywała Niepodległość i uświadomimy sobie, że była to Polska zniszczona wojną, tak, jak może żaden inny kraj na świecie — Polska bez armii, bez dróg, bez granic, — a spojrzymy z drugiej strony na to co jest dzisiaj — na wspaniały Gmach Odrodzonej Rzeczypospolitej, to wtedy zrozumiemy, jak nieprawdopodobnie wielkiego dzieła, w tym krótkim okresie historii, dokonano. W tej pracy, w tym trudzie i wysiłku zbiorowym, który stworzył Niepodległość Polski i zbudował potężny gmach Państwa, mieliśmy skromny, ale serdeczny udział. To też dzisiaj słusznie duma i radość rozpiera nasze serca, że właśnie naszemu pokoleniu przypadł w udziale zaszczyt dokonania wielkiego dzieła Odrodzenia.

Jak gdyby w uznaniu trudów i zasług Polski, Historia, nieomal w sam dzień dwudziestolecia, złożyła Polsce wspaniały dar jubileuszowy w postaci przyłączenia do Państwa Śląska Zaolzańskiego. Naprawiona została wielka krzywda, jaką Polsce wyrządzono w czasach, kiedy w ciężkich walkach i wśród olbrzymich ofiar krwi, wykuwała swoje granice wschodnie. Dzisiaj, w dniu jubileuszu Polski także i granica zachodnia przesunięta została tam, gdzie powinna była być od początku.

Jako żołnierze Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, jako wierni jej obywatele obchodzimy wraz z całym Narodem, dzisiaj radośnie święto Niepodległości. Uważamy jednak, że dzień ten powinien być nie tylko dniem radości, ale, że powinien być także dniem zupełnej i całkowitej szczerości. I byłoby nieszczerem, gdybyśmy nie przyznali, że akordy radości mąci nam jedna struna, która, wbrew naszej woli, ciągle się odzywa i harmonię dźwięków psuje. Ta struna, to struna żalu, to głos tej krzywdy, która w ostatnich latach coraz silniej nas, jako Żydów dotyka. My wiemy jednak, że duch, który tę krzywdę naszą tworzy, to nie jest duch Polski. Polska w ciągu dziejów swoich była tym państwem w Europie, w którym najmniej było krzywdy ludzkiej, w którym nie znano inkwizycji, ani prześladowań religijnych czy rasowych. Ten duch nienawiści, który krzywdę naszą tworzy, to duch obcy, przenikający z poza zachodniej granicy, ten sam duch, z którym Polska od najwcześniejszych dni swojej historii walczyła, duch, który raz już legł, siłą polskiego ramienia i polskiego Ducha pokonany — pod Grunwaldem.

W dniu dzisiejszego Święta Niepodległości wierzymy mocniej, jak po inne dni, że właśnie Polska będzie tym Państwem, które powstrzyma, tak jak przed wiekami pochód pięści i nienawiści i że tutaj właśnie odrodzi się znowu jedyna siła, która doprawdy tworzy — Miłość. A kiedy w wielkim, wspaniałym gmachu,

który nazywa się Państwem Polskim, zamieszka Polski Duch Miłości, wtedy Najjaśniejsza Rzeczpospolita, spełni tę wielką misję historyczną, jaką wyznaczyły jej Księgi Narodu Polskiego.

Trąciliśmy dzisiaj umyślnie tę bolesną, tę „złowróżącą" strunę, która mąciła melodię dzisiejszego dnia, po to, ażeby szarpnąwszy, zmusić ją do milczenia. Wierzymy, że „wnet pęknie ze świstem struna złowróżąca" i że nic więcej nie zmąci harmonii radosnych akordów dzisiejszego dnia i tryumfalnego marszu Ojczyzny naszej Polski ku coraz to jaśniejszej przyszłości.

NIEZNANY ŻOŁNIERZ ŻYDOWSKI

Żydzi... dowiedli światu, że tam, gdzie ludzkość zyskać może, życia swego ochraniać nie umieją.
Kościuszko.

Dudniły wozy i kopyta
W szumie sztandarów, w łzach i pieśniach —
Wtedy mnie nikt o krew nie pytał
I nikt się z nosa mego nie śmiał.

Bo naglił czas, bo świat się palił —
Więc pójść kazali w noce mgliste —
Ten sam, co wszystkim mundur dali,
Ten sam karabin i tornister.

Gdym włożył hełm i mundur khaki,
Krzykacze nagle oniemieli:
Byłem człowiekiem i Polakiem,
Ba — nawet i obywatelem.

Bo wtedy uwierzyli wszyscy
Wrogowie moi i oszczercy,
Że gdy nad głową kula świszcze,
Mam takie same ludzkie serce.

I oczy, usta takie same
I taką samą ludzką pierś,
Podatną na ból, na rany.
Na śmierć...

Ruszyłem w bój, jak wszyscy inni
Szlachetni, młodzi i niewinni —
I były kwiaty i wiwaty,
Upały, mrozy i granaty.

Ruszyłem w bój pod śnieg, pod wiatr,
Poprzez granice i okopy —
Za lepszy ład, za lepszy świat
Krwawiłem dla całej Europy.

Gwiazdy liczyły tylko i Bóg
Rany i męki i boje;
Padłem na wielkim rozstaju dróg
I nikt nawet śmierci nie widział mojej.

I nikt nawet nie wie, gdzie leżę
I nikt już wiedzieć nie będzie,
Bo leżę wszędzie, wszędzie, w s z ę d z i e,
Gdzie tylko byli żołnierze.

MAURYCY SZYMEL.

W TRZECIĄ ROCZNICĘ ZGONU JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO.

W dniu 12 maja 1938 roku, jako w trzecią rocznicę zgonu Wielkiego Marszałka urządził oddział Krakowski naszego Związku żałobną akademię.

Na podium ustawiono popiersie Marszałka, dokoła którego stanęły poczty sztandarowe oddziału krakowskiego Związku, oraz oddziału krakowskiego Związku Inwalidów żyd. Po obu stronach pocztów sztandarowych ustawiła się nasza młodzież harcerska w mundurach. Uroczystość rozpoczął werbel żałobny, poczem chór oddziałowy odśpiewał pieśni żałobne.

Gdy umilkły dźwięki pieśni, wygłosił artysta teatru im. Słowackiego p. Władysław Woźnik wiersze: Julana Tuwima „Aere Perennius", Mariana Piechała „A Phrygio ad Dorium" i Leopolda Staffa „Józef Piłsudski". Pianistka p. Hublerowa odegrała Marsz żałobny Szopena, poczem ob. dr. Ernest Ader, imieniem Związku przemówił w te słowa:

— W roku 1920, gdy Józef Piłsudski był Naczelnikiem Państwa, uzyskał u niego audiencję wielki pisarz rosyjski Dymitr Mereżkowski. Wrażenia swoje z wizyty u Naczelnika Państwa opisał w małej broszurce, w której zwracając się do Polaków, tymi odezwał się słowy:

„Jakże jesteście szczęśliwi! Jak powinny Wam zazdrościć wszystkie inne narody! Jakże Polskę umiłował Bóg, córę swoją przejasną, cierniem wieńczoną, na krzyżu rozpiętą, że w takich latach zesłał jej takiego Wodza"!...

„Stańcież więc wszyscy jak jeden mąż wokół swego wodza, wybrańca Bożego, Józefa Piłsudskiego. Zjednoczcie swoje serca, jak miecze i podnieście go na taką wyżynę, aby wszystkie narody go widziały jak wy go widzicie, poznały, jak wy go znacie.

Jeśli uczynicie to, to uratujecie Polskę i — być może — uratujecie świat".

Tak pisał obcy Rosjanin, syn tego narodu, z którym Józef Piłsudski o wolność Polski przez większość swojego życia walczył, w tym samym czasie, kiedy swoi, mający pełne usta „narodowych" haseł, na każdym kroku kłody kładli pod nogi Pierwszemu Naczelnikowi odrodzonej Ojczyzny.

Nie tu miejsce, aby analizować wielkość Piłsudskiego. Czyni to i czynić będzie przez długie lata historia, ale dobrze jest w chwili, w której zebraliśmy się, aby hołd oddać pamięci Wodza Narodu, zdać sobie sprawę z najistotniejszej treści Jego wielkości.

Józef Piłsudski sam kiedyś powiedział, że na dwóch głównic elementach działanie swoje opiera. Te elementy to: Prawo i Honor.

Prawo! Nie to prawo, które objawia się w obowiązującej normie ustawowej, która, jakżeż często, może być sprzeczna ze samym poczuciem prawa - ustawy Piłsudski nieraz łamał — ale to Prawo, którego nazwa pochodzi od słowa „prawy", czyli sprawiedliwy, czyli szlachetny, to prawo, które nie dopuści nigdy do ludzkiej krzywdy, które wolność daje człowiekowi.

I Honor! Znowu nie ten honor, który objawia się w wyolbrzymianiu własnej osoby, a zarazem obniżaniu wartości innych osób, a którego groteskowym symbolem stała się niemiecka czapka korporancka, ale ten Honor, który nie pozwala nigdy skrzywdzić słabszego, który nie dopuszcza do znęcania się nad bezbronnym, który nie pozwala nigdy pozbawić godności ludzkiej innego człowieka, ten Honor, który znalazł tak wzruszający wyraz właśnie w Polsce, kiedy na sztandarach wojskowych wypisano słowa „Za naszą wolność i waszą", Honor, któremu może najdoskonalszy wyraz dał Stanisław Brzozowski, kiedy w „Płomieniach" swoich powiedział „Nie wolno nigdy upokarzać człowieka".

Na fundamentach tak pojętego Prawa i Honoru wybudował Józef Piłsudski wspaniały gmach odrodzonego Państwa. Niestety, odszedł od nas zanim zdołał gmach państwowy we wszystkich szczegółach wykończyć, a dzień każdy, który od chwili jego śmierci upływa, uświadamia nam coraz dokładniej i coraz jaśniej, jak wiele utraciliśmy przez zgon Wielkiego Budowniczego. To też dzisiaj, w rocznicę odejścia Józefa Piłsudskiego w Zaświaty, powstaniemy wszyscy z miejsc *(wszyscy wstają)* i chwilą milczenia i skupionej ciszy uczcimy Jego świetlaną pamięć!.

(Po trzech minutach milczenia mowca przemówił dalej):

— „Oddaliśmy hołd pamięci Józefa Piłsudskiego, a trwając tak, w kornym i modlitewnym milczeniu, ślubowaliśmy zarazem Tobie, Wielki Duchu, że póki sił w nas, nie przestaniemy współpracować przy budowie Twojej Polski, Polski Honoru i Prawa, zaś pamięć o Tobie, Wielki, przekażemy synom naszym, jak najpiękniejszą legendę,

bo „tyś między polskie bohatery
wszedł — i zostaniesz niepowrotnie...
Z dalekich krajów i wylądów,
gdy się orłowi ptacy zbiegą,
powstaną stróże, którzy strzegą
Sądów.
Obudzą zmarłe Polski woje,
powiedzą gromko imię Twoje.
Iżeś niewolne zmazał błędy,
iżeś wyśpiewał hymn uniesień,
iżeś, rycerzu doskonały,
godzien najwyższej wieków chwały:
Legendy!" *) —

Dźwiękami hymnu narodowego zakończono żałobną uroczystość.

*) cytowane z poematu Zdzisława Kleszczyńskiego p. t. „Książę".

II. DZIEJE SZTANDARU ODDZIAŁU KRAKOWSKIEGO.

W roku 1935 zawiązał się w Krakowie obywatelski komitet, który postanowił ufundować oddziałowi krakowskiemu Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski sztandar związkowy. Kierownictwo akcji wzięli w swe ręce Ob. ob. Dr. Ludwik Freundlich, Roman Spira i inni.

Komitet ten, w krótkim czasie, wysiłkiem ogółu społeczeństwa i członków Związku zebrał potrzebne fundusze i oddał sztandar do wykonania Muzeum Przemysłowemu w Krakowie.

Żmudna praca o najwyższych walorach artystycznych, została zakończoną.

Z drzewcem o insygniach własnej roboty, zgłosił się obywatel Samuel Grobler.

Sztandar był gotów...

Rozpoczęła się praca nad przygotowaniem uro-

czystości poświęcenia sztandaru. Uroczystość wyznaczoną została na dzień 19 maja 1935 roku.

Protektorat nad uroczystościami objęli: ówczesny Wojewoda krakowski Pan dr. Mikołaj Kwaśniewski, Dowódca DOK. V. Pan Generał Jerzy Narbut Łuczyński i Prezydent miasta Pan Dr. Mieczysław Kaplicki.

Komitet wygotował imienne druki, zawierające zaproszenia dla dostojników Państwa.

Zameldowała się w Belwederze delegacja oddziałowa.

Poszli kawalerowie orderu Virtuti Militari, starzy żołnierze legionowi, prosić posłusznie Komendanta na święto związkowe.

Wyszły zaproszenia i gwoździe pamiątkowe do przedstawicieli Władz cywilnych, wojskowych, samorządu gminnego i wyznaniowego, Federacji P. Z. O. O., bratnich organizacyj, społeczeństwa i kombatantów, członków naszych.

Termin uroczystości się zbliżał.

W programie: nabożeństwo i poświęcenie sztandaru w Świątyni, a następnie akademia i wbijanie gwoździ w sali Saskiej.

Ogarniał nas nastrój serdeczny, w miarę zbliżania się dnia wyznaczonego.

I duma wielka: bo oto goniec z D. O. K. przynosi kopertę zalakowaną, a w niej klejnot drogocenny: pismo z gabinetu Komendanta!

Otrzymujemy dalsze wiadomości: kto i za którego z pośród najwyższych Państwa sterników, zaszczyci nas swą obecnością.

A więc zaniesiemy sztandar nasz, w związkowe święto, w mury świątyni!

W ostatniej chwili uroczystości sztandarowe zostały jednak odwołane.

Jak grom spada na brać kombatancką złowieszcza wieść.

Wódz Narodu nie żyje!

I sztandar nasz odbył pierwszą swą drogę, spowity w czerń żałoby.

I poświęcony został łzami naszymi serdecznymi na ulicach Krakowa, gdy zdążał po pod mury Wawelu.

Tak sztandar nasz został poświęcony...

Ale należało wypełnić rozkaz Komendanta.

Bo pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych — Gabinet Ministra 360/35 z dnia 11. maja 1935 roku brzmi:

Zarząd Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, Rynek Gł. 10, Kraków.

W odpowiedzi na pismo L. 321/35 z dn. 4 maja b. r. Pan Marszałek PIŁSUDSKI dziękuje za zaproszenie na uroczystość poświęcenia sztandaru Związku w dniu 19 maja b. r. i jednocześnie wyraził życzenie, by załączony gwóźdź pamiątkowy wbił w imieniu Pana Marszałka w drzewce sztandaru najstarszy członek organizacji.

Przy niniejszem załączam kwotę 100 zł na sztandar Związku. Szef Gabinetu Ministra Sokołowski m. p. pplk. zał. gwóźdź pam.

Więc w dniu Święta Niepodległości, w dwudziestą rocznicę powstania Państwa Polskiego, święci Oddział krakowski Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, niecodzienną uroczystość.

W świetlicy Związkowej odprawia modły Rabin wojskowy, a wywołany najstarszy członek, bo założyciel oddziału krakowskiego, obywatel Leopold Spira, wypełni zaszczytny rozkaz Komendanta.

I jedyny gwóźdź zdobić będzie drzewce naszego sztandaru.

Gwóźdź szczerozłoty, z wyrytym Imieniem Komendanta.

II. CZWARTY ZJAZD DELEGATÓW OKRĘGU KRAKOWSKO-ŚLĄSKIEGO.

Dnia 8 maja 1938 r. odbył się w Krakowie w salach Związku IV. Zwyczajny Zjazd Delegatów Okręgu krakowsko-śląskiego, na który zjawili się liczni delegaci oddziałów w Katowicach, Tarnowie, Bielsku, Nowym Sączu, Oświęcimiu, Andrychowie, Wieliczce, Sosnowcu, Chmielniku i Krakowie. Zarząd Główny reprezentowany był przez swego członka, ob. Józefa Edelsteina z Katowic.

W drugiej części obrad zjawił się prezes Zarządu Głównego ob. Leon Holzer. Prezes Zarządu Okręgu ob. Leopold Spira otwierając Zjazd Delegatów, wezwał Zarząd Oddziału krakowskiego, aby w dniu 12. V. 1938 r. Oddział wziął gremialny udział w nabożeństwie żałobnym za duszę Wielkiego Marszałka, oraz, by delegacja Okręgu i Oddziału krakowskiego złożyły hołd w krypcie na Wawelu. Następnie uczczono pamięć Józefa Piłsudskiego 3-minutowym milczeniem.

Z kolei uczczono pamięć zmarłych w czasie ostatniej kadencji ob. ob. błp.: por. rez. Polaka Nikodema, wiceprezesa Zarządu Głównego, Kawalera Virtuti Militari, zm. 11. IV. 1937 r., wachmistrza rezerwy Jakuba Freifelda, Kaw. Krzyża Niepodległości, zm. w Krakowie 15. IV. 1936, porucznika rez. Gabriela Brathspiessa, zm. w Katowicach 22. III. 1937 r., porucznika rez, dr. Emila Libana, zm. w Kra-

kowie, dn. 12. IV. 1937 r., majora lekarza rezerwy dr. Leopolda Salza, wiceprezesa Oddziału w Sosnowcu, zm. 30. IX. 1937 r., szereg. rez. dr. Maksymiliana Henryka Grossa, zm. w Sosnowcu 14. I. 1937 r., szeregowego rez. Herszla Skóreckiego, zm. w Chmielniku 14. VII. 1937 r., plutonowego rez. Maksa Zelnika, zm. w Krakowie dn. 6. I. 1938 r., porucznika rez. dr. Józefa Armera, zm. w Krakowie, dn. 21. I. 1938 r., plutonowego rez. Karola Szamrota, zm. w Krakowie, dn. 21. III. 1938 r., sierżanta rez. Jakuba Silbigera zm, w Żywcu, szeregowego rez. inż. Ernesta Freundlicha, zm. w Krakowie, dn. 11. IV. 1938 r., oraz członków Koła Współpracy: Samuela Schechtera, prezesa Stow. Kupców i dr. Brunona Faltera, przemysłowca.

Po ukonstytuowaniu się prezydium Zjazdu, powitał przewodniczący prezesa wojewódzkiej Federacji P. Z. O. O., wicemarszałka Senatu dr. Mikołaja Kwaśniewskiego, który był zaproszony, mimo ściśle wewnętrznego charakteru Zjazdu, dla podkreślenia dyscypliny związkowej wobec Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny.

Imieniem Zarządu Głównego powitał Zjazd ob. Edelstein, wyrażając przekonanie, iż słowa konstytucji, że Rzeczypospolita Polska jest wspólnym dobrem swych obywateli, zatriumfują w życiu Polski i wezwał, abyśmy jednością silni, stali na straży naszych sztandarów.

Po wyborze komisji matki, komisji wnioskowej i komisji budżetowej, ob. prezes Spira wygłosił sprawozdanie, w którym, nawiązując do uchwał ostatniego Walnego Zjazdu Delegatów, wyraził wątpliwość, czy najważniejsze zadania Zjazdu tj. podciągnięcie działaczy związkowych do intensywniejszej pracy zostało wypełnione, a zarazem dał wyraz nadziei, że obrady w gronie mniejszym, jakim jest Zjazd Delegatów Okręgu spowodują organizację do zrealizowania naszych zadań.

Tempo rozwijających się — wywodził przewodniczący — nie tylko na naszym stosunkowo małym podwórku, wypadków i rozhukane fale naszej codziennej rzeczywistości, które nas częstokroć pędzą w nieznane, wymagają, ażebyśmy, mimo napozór ustalonych programów i uchwał — co pewien czas rewidowali nasze stanowisko, naszą taktykę, nasze nadzieje, plany i ustalone wytyczne.

Okręg krakowsko-śląski, któremu Walny Zjazd Delegatów i Zarząd Główny przyznał pewien prymat organizacyjny w Związku, dlatego, że inicjatywą, gospodarką i wystąpieniami organizacyjnymi kroczył przez ostatnich pięć lat na czele innych jednostek okręgowych — ma ten szczególny obowiązek, ażeby przez wykazanie maksimum dyscypliny, najściślejszej współpracy z Zarządem Głównym i innymi okręgami, przez głoszenie optymizmu, który w najcięższych czasach, mimo niepowodzeń cechować winien i musi byłych wojskowych, wreszcie przez trzymanie ręki na pulsie życia związkowego — był jednym z głównych fundamentów naszej organizacji.

Dlatego też i obecnie Zjazd Delegatów powinien zająć stanowisko co do dalszej pracy i tam, gdzie należy, po przez Zarząd Okręgu krakowsko-śląskiego wystąpić z twórczą inicjatywą.

Przechodząc do spraw ogólno organizacyjnych — przedstawił Przewodniczący, że na terenie lokalnej Federacji współpracujemy zarówno w Okręgu, jak i w Oddziale i jedynie na terenie śląskim nie zdołaliśmy uzyskać kontaktu z Federacją. Musimy oczywiście dążyć do tego, aby na terenie całej Rzeczypospolitej stosunek Federacji do naszego Związku był jednakowo pozytywny.

Jesteśmy żołnierzami Rzeczypospolitej , Polskiej jak wszyscy inni. Mamy zaszczyt nosić mundury potężnej Armii i czynienie jakiejkolwiek różnicy między nami a innymi z powodu wyznania, byłoby zupełnie nie na miejscu. Tak samo też jak wszyscy inni, poparliśmy całym sercem i całą duszą wniosek i uchwałę zapadłą na Federacji, aby kontynuować jak najenergiczniejszą akcję na rzecz obrony Państwa.

Dla sytuacji politycznej — wywodzi dalej Przewodniczący — mamy zainteresowanie o tyle, o ile je musi mieć każdy pełnoprawny obywatel Państwa, bo na terenie Związku, jako instytucji apolitycznej, polityką się nie zajmujemy. Na tym odcinku idziemy w tej chwili karnie i zdyscyplinowanie wewnątrz Federacji. Naszą partią jest wizja potężnej, wspaniałej i szczęśliwej Ojczyzny i mocarna, rycerska Armia. Naszą partią jest Związek Kombatantów-Żydów i szczęśliwy, równouprawniony, wolny, karny, ale poświęcający się i oddający życie dla Polski obywatel, bez względu na długość nosa i kolor włosów. Naszą partią jest każdy prawowity obywatel bez różnicy religii, wyznania czy narodowości, który wyznaje te szczytne hasła i wszystkim obywatelom dobrej woli podaje rękę do zgody i współpracy.

Na odcinku żydowskim wysuwa się na czoło wszelkich zagadnień sprawa walki z antysemityzmem, którą oczywiście należy prowadzić wszystkimi możliwymi sposobami.

O ile chodzi o sprawy wewnętrzno-związkowe — wywodzi Przewodniczący — to organizacja byłych wojskowych musi pracować przede wszystkim dla obrony Państwa, rzeczowo i finansowo: należy strzelać, organizować L. O. P. P., P. C. K., Ligę Morską i Kolonialną, koleżeńską opiekę nad żołnierzem, wiedzę wojskową.

Pytanie, czy ten program konsekwentnie się przeprowadza, napewno nie znajdzie odpowiedzi zadawalającej. Przyczyną tego jest niewątpliwie fakt, że

Kolegów naszych na tle ogólnej sytuacji politycznej ogarnia apatia, zniechęcenie i brak wiary w celowość jakiejkolwiek pracy społecznej, a z drugiej strony wielu Kolegów, zapatrzonych w inne organizacje, powołuje się na to, że tam się też nic nie robi. Można zrozumieć pesymizm, ale trudno przypuścić, aby dobre było nieróbstwo i apatia i nie ulega wątpliwości, że co do potrzeby intensywnej pracy w ramach **Związku, nie powinno w ogóle być dyskusji,** a pamiętać także należy o tym, że nie można i nie wolno identyfikować takiej lub innej partii politycznej z Państwem.

Skoro nasz program maksymalny nie został wykonany, to widocznie było to niemożliwe, przystosujemy zatem nasze wysiłki do naszych możliwości i pracujmy według programu mniejszego, ale wykonajmy to wszystko, co tym zmniejszonym programem obejmiemy.

Przewodniczący oświadcza, że na terenie Zarządów będzie dążył do rozszerzenia pracy na wszystkich odcinkach obrony Państwa poprzez strzelanie, dokształcenie, kursy, L. O. P. P., P. C. K., Ligę Morską, wiedzę wojskową itp. Chcemy naszą kadrę młodych rozszerzyć na oficerów i rezerwistów, aby ich szkolić i nimi się opiekować w duchu niepodległościowym.

Odcinamy się razem z całym żydostwem kategorycznie od komunizmu i przyłączamy się chętnie do każdej akcji walki z komunizmem. Musimy jednak także zwracać uwagę na warcholstwo i pracę obcych agentur z innej strony, gdzie czyha niemniej groźny wróg.

Domagać się musimy pełnej akcji naszych władz związkowych i poparcia Federacji dla faktycznego zrównania Kombatantów żydów w prawach i to we wszelkich wypadkach. Kombatanci żydzi muszą być bez zastrzeżeń traktowani na równych prawach z kombatantami nieżydowskimi.

Należy kontynuować werbunek do Kół Przyjaciół i Pań, należy kontynuować pracę wśród młodzieży, a przede wszystkim prowadzić tak pięknie się rozwijającą akcję harcerską.

Pierwszy **samolot młodzieży** żydowskiej, który w tych dniach został poświęcony, niechaj będzie symbolem patriotyzmu żydów polskich, niechaj będzie symbolem żydów, którzy chcą w Polsce żyć i za Polskę umierać.

W tym duchu, kończąc sprawozdanie, wzniósł Przewodniczący Zjazdu okrzyk:Najaśniejsza Rzeczpospolita Polska i Jej Prezydent prof. Ignacy Mościcki, Armia Polska i Jej Wódz Marszałek Śmigły-Rydz Niech żyją!!! — powtórzony trzykrotnie gromko przez zebranych.

Następnie sekretarz ustępującego Zarządu Okręgu ob. dr. Gehorsam przedstawił sprawozdanie sekretariatu, w którym stwierdził, że w skład Okręgu krakowsko-śląskiego wchodziło w okresie sprawozdawczym 18 oddziałów mianowicie: Kraków, Katowice, Tarnów, Bielsko, Nowy Sącz, Nowy Targ, Oświęcim, Gorlice, Andrychów, żywiec, Wadowice, Krynica, Jasło, Będzin, Sosnowiec, Wieliczka, Chmielnik i Chrzanów oraz 4 delegatury a to: Skawina, Bochnia, Zakopane i Mielec.

Następnie ob. Gleisner, skarbnik Zarządu Okręgu przedstawił bilans Okręgu na dzień 30. kwietnia 1938 r. oraz bilans działalności Okręgu w ostatniej kadencji.

Ob. płk. dr. Adolf Sas złożył sprawozdanie Komisji Rewizyjnej i postawił wniosek o udzielenie ustępującemu Zarządowi absolutorium.

Ob. dr. Ernest Ader, wiceprezes Zarządu Okręgu wygłosił następujący referat ideowy:

Nasze założenia ideowe i ideologia naszego Związku wynikają z naszego statutu i deklaracji, którą każdy z obywateli podpisał i która każdemu dobrze jest znana.

Chcemy dzisiaj tylko stwierdzić, że nasze nastawienie ideowe w ciągu ostatnich lat nie uległo i nie mogło ulec zmianie, gdyż nic nie może wpłynąć na zmianę naszego stosunku, nas, byłych żołnierzy do Ojczyzny naszej, Polski, choćby nawet działa się nam, jako żydom krzywda.

Stanowisko nasze w chwili obecnej podyktowane niezmienionymi naszymi uczuciami dla Państwa Polskiego i polskiej kultury przedstawił w swoim znakomitym przemówieniu w czasie trzeciego Walnego Zjazdu obywatel kpt. dr. żmigryder-Konopka. Przemówienie to wydrukowane w nr. 9. Biuletynu znane jest powszechnie i na treść jego się powołuję.

Chcę tylko stwierdzić, że pragnąc nadal wiernie służyć Państwu, nie podkreślamy nigdy jakichś szczególnych naszych zasług, gdyż uważamy spełnienie naszego obwiązku żołnierskiego i złożenie daniny krwi za obowiązek obywatelski, za który żadnych szczególnych przywilejów żądać się nie godzi, a jedynie wymagać należy i trzeba, równych praw wolnego obywatela. Daliśmy, możemy to śmiało powiedzieć, Polsce nietylko naszą wierną służbę, nietylko częstokroć życie i krew, ale daliśmy Jej rzecz znacznie cenniejszą od krwi i życia, bo daliśmy od zarania naszych dni, od chwili młodzieńczych porywów, serca i dusze nasze, nie żądając niczego wzamian, oprócz zwykłych powszechnych praw obywatelskich. Chcemy jeszcze dać Polsce rzecz najcenniejszą, jaką człowiek posiadać może bo dać dusze i serca naszych dzieci.

I to jest sam rdzeń naszej ideologii.

Z kolei, kierownik Biura Historycznego przy Zarządzie Okręgu krakowsko-śląskiego, nawiązał do uchwał III. Walnego Zjazdu Delegatów dotyczącego prac historycznych, stwierdzających, że prace te w obecnej sytuacji wysuwają się na czoło zagadnień Związku. Następnie w obszernym referacie uzasadnił powyższe uchwały i przedstawił, że za-

daniem Biura Historycznego jest zebranie wszystkich dostępnych materiałów, stwierdzających udział Żydów w pracach i w walkach o odzyskanie i utrwalenie niepodległości, aby udowodnić nasz udział w tych pracach i walkach, oparty na założeniach wyłącznie ideowych i to udowodnić tak dla doby obecnej, jak i dla przyszłego historyka, oraz aby rozpowszechnić w całym społeczeństwie uzasadnione przekonanie o tym, że żydowska część ludności Rzeczypospolitej spełniła wobec Państwa należycie swój obowiązek, wreszcie, aby dać młodzieży przykład, jak pojmować należy prawdziwą miłość Ojczyzny i obowiązki wobec Rzeczypospolitej, jako matki wszystkich swoich synów bez jakichkolwiek różnic i zachęcić tę młodzież do ponoszenia w każdej potrzebie największych ofiar dla wspólnej ziemi, jako największego skarbu każdego obywatela.

Ob. inż. Józef Taub wygłosił referat na tematy dotyczące Bratniej Pomocy, w którym podkreślił, że w wyrzeczeniu się wszelkiej akcji politycznej leży nasza siła i możność pozytywnej pracy w kierunkach określonych naszym statutem, a zatem między innymi w dziedzinie Bratniej Pomocy.

Kombatancka brać — wywodził referent — powinna stanowić jedną zwartą całość, nawzajem się popierającą: każdy członek naszego Związku powinien dbać o dobro wszystkich innych członków, dobro materialne i moralne!

Bratnia Pomoc jest dziś terenem tej pracy, ale tak jak ona jest dzisiaj zorganizowana, zarówno w naszym oddziale, jako też i w innych oddziałach naszego Związku, nie może ona należycie spełniać swego zadania. Powinniśmy sobie powiedzieć, że obowiązkiem każdego z nas jest popierać pod każdym względem naszych członków, dać im zajęcie, przyczynić się do ich materialnego dobrobytu.

W ten sposób zorganizowany, świadomy swego celu, konsekwentny, zbiorowy wysiłek wszystkich naszych członków przyniesie doniosłe wyniki!

Bratnia pomoc tak jak jest dzisiaj zorganizowana przy naszym Związku, jest instytucją wspierającą naszych potrzebujących członków; dopiero jeżeli ona będzie się przedstawiała tak, jak ją wyżej nakreśliłem, będzie ona w pełni zasługiwała na swoją nazwę, stanie się hasłem!

Będzie to miało bardzo doniosłe znaczenie, zarówno na wewnątrz jak też i na zewnątrz: członkowie nasi, czując wzajemne oparcie o innych członków, będą się garnęli do Związku; wyrobi się uczucie wspólnoty i solidarności.

W tym kierunku powinniśmy skierować nasze wysiłki, a przyniosą one należyte owoce!

Po zakończeniu powyższego referatu, prezes wojewódzkiej Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny dr. Mikołaj Kwaśniewski podziękował za serdeczne i przyjazne słowa, jakie na Zjeździe padły pod jego i Federacji adresem.

Po krótkiej przerwie złożyli wyczerpujące sprawozdania delegaci wszystkich reprezentowanych na Zjeździe Oddziałów, po czym ob. Prezes Spira zreasumował wyniki sprawozdań i otworzył dyskusję.

Po dłuższej dyskusji, w której wzięło udział kilkudziesięciu delegatów, uchwalono jednogłośnie na wniosek Komisji Rewizyjnej absolutorium dla ustępującego Zarządu Okręgu, po czym na wniosek ob. dra Juliusza Merza, jako przewodniczącego Komisji budżetowej uchwalono budżet Zarządu Okręgu na następną kadencję.

Następnie na wniosek komisji-matki wybrano nowe władze Związku, które ukonstytuowały się następująco:

Zarząd Okręgu, urzędujący w latach 1936—1938.

Prezes: ob. Spira Leopold, kpt. rez.
Wiceprezesi: ob. dr. Ader Ernest, major rez.
ob. dr. Ludwik Schermant, por. rez.
Sekretarz: ob. Ignacy Hönich, kpt. rez.
Skarbnik: ob. Gleisner Stefan, szer. rez.
Członkowie Zarządu:
ob. dr. Epstein Maurycy, kpt. lek. rez.
„ inż. Freundlich Fryderyk, kapral rez.
„ dr. Gehorsam Henryk, kapral rez.
„ dr. Glasner Ignacy, por. rez.
„ dr. Kanarek Jerzy, por. lek. rez.
„ inż. Kusmer Edmund, por, rez.
„ dr. Rittmann Maksymilian, kpt. rez.
„ Singer Karol, por. rez.
„ inż. Taubman Henryk, por. rez.
„ Zins Herman kpt. p. r.

Delegat Zarządu Okręgu do Kół Współpracy Okręgu: inż. Buchner Akiwa, por. rez.

Kurator „Kadry Młodych": dr. inż. Taub Józef, por. rez.

Okręgowa Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco:

Przewodniczący. ob. dr. Sass Adolf, płk. lekarz r.
Zast. przew.: ob. Feil Maurycy, ogn. rez.
Sekretarz: ob. dr. Freundlich Henryk, ppor. rez.
Członkowie: ob. Feiweles Wilhelm, sierżant rez.
„ dr. Izydor Leuchter, ppor. rez.
„ dr. Schwarz Zygfryd, kpt. lek. rez.

Okręgowy Sąd Honorowy ukonstytuował się następująco:

Przewodniczący: ob. dr. Auber Józef, por. p. r.
Zast. przew.: ob. dr. Schönwetter Henryk, por. r.
„ dr. żarkower Wilhelm, major rez.
Sekretarz: ob. Spira Roman, sierżant rez.
Członkowie: ob. Gottlieb Zygmunt, kpt. p. r.
„ Grosfeld Ignacy, major p. r.
„ dr. Gumprich Adolf, szer. p. r.

Na wniosek ob. dr. Schermanta, występującego imieniem Komisji Wnioskowej, Zjazd jednomyślnie uchwalił następujące r e z o l u c j e :

I. Zjazd Delegatów Okręgu krakowsko-śląskiego uchwala kontynuować energiczną współpracę na odcinku obronności Państwa oraz na wszystkich odcinkach pracy dla dobra Państwa i społeczeństwa.

Zjazd wzywa wszystkie oddziały do wzmożonej akcji na terenie F. O. N., L. O. P. P., L. M. i K., P. C. K. i t. p.

II. Zjazd Delegatów Okręgu krakowsko-śląskiego stwierdza uroczyście, że Związek zawsze nadal będzie stał na straży wielkości i mocarstwowej potęgi Rzeczypospolitej i przeciwstawi się z całą siłą wszelkim hasłom wywrotowym godzącym w ład i porządek w Państwie. Związek widzi tylko jedną drogą we wytężonej pracy wszystkich obywateli na rzecz Państwa, które jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli.

III. Zjazd domaga się, aby kombatanci żydzi byli traktowani na równi ze wszystkimi kombatantami, tak przy uzyskiwaniu posad, jak i na wszystkich odcinkach życia gospodarczego i społecznego. Zjazd uchwala zwrócić się do Zarządu Głównego, aby w tej sprawie poczynił energiczne starania na terenie odnośnych czynników.

IV. Zjazd wzywa wszystkie Oddziały do intensywnej współpracy z Biurem historycznym Związku, uważając, że zebranie i opublikowanie materiałów historycznych dotyczących udziału żydów w walkach o Niepodległość Polski należy do kardynalnych zadań Związku.

V. Zjazd wzywa wszystkie Oddziały do usprawnienia ewidencji w Oddziałach i przedstawienia Zarządowi Okręgu sprawozdania w przedmiocie ponownej weryfikacji.

VI. Zjazd uchwala wyrazić serdeczne podziękowanie ob. ob. Holzerowi, Spirze, Lachowskiemu, żmigryder-Konopce za ich ofiarną, wytężoną i owocną pracę z okazji ostatniego Walnego Zjazdu Federacji P. Z. O. O.

VII. a) Zjazd stwierdza, że ob. kpt. Leopold Spira dobrze zasłużył się Związkowi.

b) Zjazd wyraża gorące podziękowanie ustępującemu Zarządowi z ob. Prezesem kpt. Leopoldem Spirą na czele, za owocną pracę dla dobra Związku.

Zjazd uchwalił nadto przesłać do Pana Wojewody Krakowskiego oraz do Pana Wojewody Śląskiego t e l e g r a m y o treści następującej:

Walny Zjazd Delegatów Okręgu krak.-śląskiego Związku żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski melduje Panu Wojewodzie, że Związek będzie nadal kontynuował energiczną współpracę na odcinku obronności Państwa oraz na wszystkich odcinkach pracy dla dobra Państwa i społeczeństwa.

Zjazd uchwalił przesłać do Pana Dowódcy O. K. V. t e l e g r a m o treści następującej.

Walny Zjazd Delegatów Okręgu krak.-śląskiego Związku żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, składa na ręce Pana Generała, jako najwyższego czynnika wojskowego na tut. terenie, hołd dla Armii i melduje, że Związek będzie nadal karnie i intenzywnie współpracował na odcinku obronności Państwa oraz we wszystkich pracach dla dobra Państwa i społeczeństwa.

Okrzykiem: żydom-Kombatantom Cześć!, który zebrani trzykrotnie powtórzyli, przewodniczący zamknął zebranie.

IV. SPRAWY ORGANIZACYJNE.

1. Depesza Zarządu Głównego do Marszałka Śmigłego-Rydza.

Zarząd Główny Związku na zwołanym w dniu 22 września 1938 r. posiedzeniu uchwalił jednogłośnie wysłać do Marszałka Śmigłego-Rydza depeszę następującej treści:

„Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, pomny krzywdy, wyrządzonej nowobudującej się Ojczyźnie i Rodakom naszym z za Olzy, łączy się z całym Narodem w domaganiu się stanowczego wystąpienia w obronie prawa i honoru Rzeczypospolitej. Związek melduje jednocześnie Panu Marszałkowi swoją ochotniczą gotowość bojową".

2. Meldunek Zarządu Okręgu do Dowódcy O. K. Nr. V.

Nawiązując do powyższej uchwały Zarządu Głównego — wystosował zebrany w dniu 27. IX. 1938 r. Zarząd Okręgu krakowsko-śląskiego następujący meldunek do Pana Dowódcy O. K. Nr. V. w Krakowie:

„Pomni krzywdy, wyrządzonej Polsce w czasie ciężkich zmagań o utrzymanie krwią najlepszych synów Ojczyzny, zdobytej Niepodległości i świadomi powagi chwili, w której krzywda ta ma być naprawiona, a ziemie śląskie dotąd oderwane powrócić mają do Macierzy, meldujemy Panu Generałowi ochotniczą gotowość bojową wszystkich Oddziałów Okręgu krakowsko-śląskiego naszego Związku".

3. Komitet ratunkowy dla celów pomocy uchodźcom z Czechosłowacji.

W Krakowie zorganizowany został w dniu 27. IX. 1938 r. z inicjatywy Prezydenta miasta i pod jego przewodnictwem Komitet ratunkowy dla celów pomocy Rodakom z Czecho-Słowacji. Komitet pracuje w 3-ch sekcjach: finansowej, zaopatrzenia i opieki, tudzież propagandowo-prasowej.

Komitet zbiera fundusze, które składać można za pośrednictwem Oddziału krakowskiego. Zarząd Związku wezwał wszystkich Obywateli, aby w miarę Swoich sił zasilili bezzwłocznie fundusze Komitetu ratunkowego.

4. Obrona Państwa.

Zarząd Okręgu zwraca uwagę na poprzednie uchwały w sprawie pracy około obronności Państwa, w szczególności na uchwałę Zwyczajnego Zjazdu Delegatów Okręgu krakowsko-śląskiego, która wzywa do kontynuowania energicznej współpracy na odcinku obronności Państwa.

Pracę tę należy prowadzić w sposób następujący:

1. Niezwłocznie należy zorganizować w miejscowościach, które się jeszcze nie zorganizowały, Komitety Społeczeństwa żydowskiego dla zbiórki na cele Obrony Państwa, a to przy pomocy i po porozumieniu się z Zarządem Gminy i instytucjami oraz organizacjami żydowskimi.

W miejscowościach, w których Komitety takie już istnieją, należy zapewnić członkom Oddziału odpowiedni wpływ na nie i przy ich pomocy wpłynąć na energiczną i żywą działalność tych Komitetów.

Oddziały zaraportują do dni 14-tu, czy na danym terenie istnieje wspomniany wyżej Komitet, — jaki wpływ posiada Oddział na tenże i jak idzie praca w tym kierunku.

Oddziały w miejscowościach, w których brak jeszcze Komitetu, prześlą w podanym terminie plan stworzenia, względnie zainicjowania Komitetu.

2. Należy intenzywnie prowadzić akcję strzelnictwa i doprowadzić do tego, by wszyscy członkowie przeszli ćwiczenia w zaprawie strzeleckiej, celem przygotowania drużyn do zawodów międzyoddziałowych w ilości odpowiadającej regulaminowi Międzyoddziałowych Zawodów Strzeleckich, które zorganizowane zostaną w najbliższym czasie.

3. Oddziały dołożą wszelkich starań, ażeby wszyscy członkowie zapoznali się z regulaminami odpowiadającymi broni, do której dany członek należy.

W tym celu należy zaopatrzyć się w komplet regulaminów wojskowych. Ewentualne zapotrzebowania należy kierować do sekretariatu Zarządu Okręgu, który je wykona po nadesłaniu należności.

4. P. C. K. Należy zorganizować wśród społeczeństwa żydowskiego akcję P. C. K. Akcja ta — poza werbowaniem członków — winna dążyć do zorganizowania:

a) drużyny ratowniczej — z 20 ludzi z poza rezerwistów, należących do kategorii a, b, c,

b) sióstr pogotowia sanitarnego,

c) opieki nad żołnierzami ze strony Pań.

5. L. O. P. P. — Należy dążyć do zorganizowania kursu instruktorów L. O. P. P. z pośród członków Związku. Poza tym przy pomocy specjalnych Komitetów ogólnożydowskich i wyszkolonych instruktorów należy zorganizować wśród społeczeństwa żydowskiego:

a) drużyny ratownicze,

b) drużyny odkażające,

c) drużyny alarmowe,

wszystko w porozumieuiu z miejscowym kołem LOPP.

Przy pomocy instruktorów należy objąć pouczanie ludności o obronie przeciwgazowej.

5. Koło Miłośników Wiedzy Wojskowej.

Zarząd Okręgu organizuje Koło Miłośników Wiedzy Wojskowej przy Okręgu Krakowsko-Śląskim.

Oddziały zawiadomią swych członków o powstaniu powyższego Koła, które zajmie się kultywowaniem i rozszerzaniem wśród swych członków wiedzy wojskowej oraz zgłoszą do Zarządu Okręgu tych członków, którzy zamierzają zainteresować się wymienionym Kołem.

Szczegółowe instrukcje zostaną w swoim czasie wydane.

6. Ogólno żydowski Komitet zbiórkowy na cele Obrony Państwa.

Z inicjatywy Gminy żydowskiej w Krakowie, Krakowskiego Stowarzyszenia Kupców i Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski powstał w Krakowie ogólno-żydowski Komitet zbiórkowy na cele Obrony Państwa.

Akcja zbiórkowa rozwija się bardzo żywo.

7. Reweryfikacja członków.

Celem przygotowania materiału dla Komisji Weryfikacyjnej, Zarząd Okręgu zleca co następuje:

Zarządy Oddziałów utworzą Podkomisję Weryfikacyjną, w skład której wejdzie Prezes Oddziału i 2 członków Zarządu Oddziału. Podkomisja winna wezwać wszystkich członków Oddziału do jawienia się przed podkomisją z dokumentami wojskowymi. Z dokumentów wojskwych winna podkomisja odpisać dokładny przebieg służby wojskowej i zaznaczyć, czy i jakie dany członek posiada odznaczenia. W ten sposób spisany protokół winien być przez członków podkomisji podpisany i przesłany Zarządowi Okręgu.

Protokół Podkomisji Weryfikacyjnej winien objąć nazwiska *wszystkich* członków prowadzonych w ewidencji danego Oddziału, z tym, że w protokóle zaznaczyć należy, którzy członkowie dokumentów nie przedłożyli i z jakich powodów.

Ze względu na ważność ponownej weryfikacji członków, prosimy o *bezwzględne* i ścisłe wykonanie powyższego zarządzenia. Podkomisja winna przesłać protokół swej działalności najdalej do dnia 15 listopada 1938 r.

Zarząd Okręgu apeluje do Oddziałów, aby bezwzględnie dopilnowano przedłożenia dokumentów woj skowych przez *każdego* bez wyjątku członka i aby odpis przebiegu służby wojskowej opierał się wyłącznie na dokumentach.

O terminach posiedzenia Komisji Weryfikacyjnej dla weryfikacji członków poszczególnych Oddziałów zostaną ob. ob. Prezesi danych Oddziałów osobiście zawiadomieni.

8. Przyjmowanie członków.

Zarząd Okręgu przypomina, że warunkiem przyjęcia na członka zwyczajnego jest posiadanie Medalu za Wojnę względnie prawa do tego Medalu, to jest przynajmniej 5 mies. służba wojskowa w W. P. w okresie wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej, względnie przynajmniej 3 miesięczna służba frontowa w W. P. w powyższym okresie.

Zarząd Okręgu zwraca się do ob. ob. Prezesów Zarządów Oddziałów z prośbą o bezwzględne dopilnowanie, aby warunek ten był ściśle przestrzegany przy przyjmowaniu nowych członków.

Zarząd Okręgu przypomina wszystkim Zarządom Oddziałów uchwałę Zarządu Głównego w sprawie Medalu za Wojnę. Należy przy badaniu dokumentów wojskowych poszczególnych członków, zwrócić uwagę tym członkom, którzy mają prawo do Medalu za Wojnę, a Medalu tego jeszcze nie posiadają, aby wnieśli podanie do P. K. U., celem przyznania im prawa noszenia Medalu za Wojnę.

Zarząd Okręgu kładzie nacisk na posiadanie przez każdego członka Związku Medalu za Wojnę.

9. Odezwa Federacji P. Z. O. O.

Zarząd Główny Związku przesłał do wszystkich Okręgów i Oddziałów komunikat Federacji P. Z. O. O., w którym Federacja apeluje, aby liczne rzesze Polskich Obrońców Ojczyzny wzięły przy wyborach do Sejmu i Senatu wybitny udział i zamanifestowały swą żołnierską podstawą, że zawsze gotowi są służyć dobru Narodu i Państwa.

10. Pomoc uchodźcom.

Na terenie Krakowa Związek nasz stanął do dyspozycji Komitetu pomocy uchodźcom przy Gminie żydowskiej w Krakowie.

Zarówno w kierownictwie Komitetu, jak i na wszystkich odcinkach akcji niesienia pomocy, członkowie nasi i ich rodziny biorą wybitny udział, pracując ofarnie i niezmordowanie na wyznaczonych odcinkach.

Poza tym uruchomił Oddział krakowski przy poparciu szeregu ofiarnych osób ze Związku i spośród społeczeństwa żydowskiego w Krakowie, w ramach własnego lokalu zarówno akcję kwaterunkową, jak i wyżywieniową.

Wszystkim biorącym udział w tej szlachetnej akcji, których nie sposób tutaj wymienić, składa Zarząd Okręgu serdeczne podziękowanie.

V. Z ŻYCIA ODDZIAŁÓW

1. ZEBRANIE INFORMACYJNE ODDZIAŁU KRAKOWSKIEGO.

Dnia 13. października 1938 r. odbyło się zebranie informacyjne członków Oddziału krakowskiego.

Prezes Ob. Dr. Adler złożył sprawozdanie z działalności Oddziału. Przedmiotem sprawozdania i następnej dyskusji były:

a) **Stosunki Oddziału z Powiatową i Grodzką Federacją.**

Przewodniczący podniósł, że stosunki te są jak najlepsze. Oddział krakowski bierze czynny udział w pracach Federacji, które mają jednakowoż charakter ściśle wewnętrzny, za wyjątkiem, gdy chodzi o udział w uroczystościach państwowych bądź kombatanckich.

b) **życie towarzyskie w obrębie Związku** było podczas okresu letniego z natury rzeczy skąpe. Obecnie uruchomiono dla członków pokój bridżowy.

Przewodniczący przedstawił następnie program imprezowy, który ma pobudzić życie towarzyskie.

c) **Bratnia Pomoc Oddziału krakowskiego** spełnia należycie swe zadanie w obrębie Związku, albowiem do wyjątków należy, aby któryś z członków Oddziału był bez pracy — są oczywiście tacy, których zarobki są niewystarczające, tym przychodzi Związek z pomocą w różnej postaci.

d) **Dożywialnia** została ponownie uruchomiona po feriach i funkcjonuje znakomicie, dzięki ofiarnej pomocy obywatela Langera, p. Heublumowej i innych.

e) **Okólniki Zarządu Głównego.**

Przewodniczący podał do wiadomości ogółu członków ogłoszone w czasie od ostatniego zebrania informacyjnego, okólniki Zarządu głównego, dotyczące najważniejszych problemów życia związkowego.

W szczególności zaznajomił przewodniczący ogół członków z treścią okólnika Zarządu głównego P. Z. O. O., dotyczącego udziału kombatantów w wyborach do ciał ustawodawczych.

f) **Sprawy finansowe.**

Przewodniczący stwierdził, że ogół obywateli odpowiedział należycie na apel, dotyczący zasilenia tzw. funduszu dyspozycyjnego. Pozostaje jeszcze dość znaczna część kolegów-członków, którzy dotychczas nie złożyli datków i do nich zwrócił się przewodniczący o złożenie datków, które mają służyć na uzdrowienie stosunków finansowych Oddziału.

g) **Zagadnienie wyborów.**

W kwestii tej referował ob. prezes okr. Leopold Spira, który przedstawił członkom Związku dzisiejszą sytuację polityczną i wynikający z niej problem ustosunkowania się b. wojskowych do wyborów parlamentarnych.

h) **Sprawa kolonii harcerskiej w Zawoji.**

Wiceprezes okr. Dr Ernest Ader zapoznał ogół członków ze znakomitymi wynikami kolonii wypoczynkowo-harcerskiej w Zawoji.

Po tych referatach rozpoczęła się dyskusja, w której zabrało głos kilkunastu kolegów, wyrażając zadowolenie z działalności Związku w okresie ubiegłym.

Przewodniczący odpowiedział jeszcze na kilka interpelacji, po czym zamknął posiedzenie, wzywając kolegów do jaknajintenzywniejszego udziału w życiu związkowym.

2. OBRONA PRZECIWLOTNICZA-GAZOWA.

Związek, świadom ważności zagadnienia obrony przeciw lotniczo-gazowej, prowadzi śladem lat ubiegłych wytężoną akcję, mającą na celu zapoznanie ludności żydowskiej z niebezpieczeństwem zagrożenia lotniczego wnętrza kraju, oraz sposobami obrony przed skutkami nieprzyjacielskich nalotów.

Związkowy referat L. O. P. P. zorganizował w ubiegłych miesiącach w świetlicy związkowej szereg odczytów, cieszących się dużą frekwencją, oraz stałe kursa informacyjne, odbywające się dwa razy w tygodniu (w poniedziałki i czwartki o godz. 19).

Wykładowcami na kursach tych są: Ob. Dr. Maurycy Epstein, Ob. Inż. Fryderyk Freundlich i Ob. Dr. Inż. Józef Taub. Kierownictwo kursu spoczywa w rękach instruktora i zarazem członka zarządu miejskiego obwodu L. O. P. P. inż. Fryderyka Freundlicha.

Na kursa te uczęszcza obecnie 80 osób ze wszystkich sfer społeczeństwa żydowskiego. Świadectwa z wysłuchanego kursu w październiku br. otrzymali: pp. Gina Aderowa, Michał Ader, Emilia Balsam, Berta Bauer, Barbara Brand, Amalia Ebersohn, Leopold Federgrün, mgr. Edward Friedenberg, Edward Fastowski, Anna Feuersteinowa, Leon Goldberg, Irena Hellerowa, Helena Kemplerowa, Syda Katzner, Adam Landau, Lola Landau, Cecylia Landau, Helena Lang, Pola Nachsatz, Dawid Nachsatz, Maksymilian Schaumer, Róża Sternbergowa, Estera Szatan, Sydonia Schönberg, Pola Schmausówna, Aleksander Vielfreund, Leon Weissenger, Gusta Weissówna, Henryk Porański, Zofia Rakowerówna i Chaim Knobler.

Dalsze zapisy przyjmuje sekretariat Związku.

Referat L. O. P. P. przewiduje przeszkolenie i utworzenie organów ratowniczo-sanitarnych, przeciwpożarowych i innych oraz zwoływanie miesięcznych zebrań absolwentów kursów, celem informowania ich o najnowszych postępach O. P. L. G.

Na terenie szeregu organizacyj społecznych i zawodowych wygłoszone zostały przez referentów związkowych odczyty na temat obrony przeciw lotniczo-gazowej.

W tygodniu L. O. P. P. wzięto czynny udział w pracach Komitetu.

Na zaproszenie Gminy Wyznaniowej żydowskiej w Krakowie, podjął się referat związkowy zorganizowania Koła miejscowego L. O. P. P., które ma objąć personel Gminy oraz szerokie warstwy społeczeństwa żydowskiego. Koło to znajduje się w stadium organizacji i rejestruje liczne zgłoszenia członków.

Koło miejscowe L. O. P. P. przy Oddziale Krakowskim apeluje do Obywateli o masowe wstępowanie w szeregi Koła.

3. KATOWICE.

Walne Zgromadzenie członków Oddziału w Katowicach odbyło się w dniu 3 marca 1938 r. w lokalu własnym przy ulicy Marszałka Piłsudskiego L. 28a. Zgromadzenie otworzył prezes Oddziału ob. dr. Mieczysaw Kanarek, witając zebranych, w szczególności delegata Zarządu Okręgu ob. dra Ernesta Adera oraz delegatów innych Oddziałów. Przed porządkiem dziennym zebrani oddają cześć zmarłym członkom Oddziału błp. por. rez. Gabrielowi Brathspiessowi i ob. Maksymilianowi Buchbandowi, zmarłym w czasie ostatniej kadencji. Zebrani wybrali jako przewodniczącego Walnego Zgromadzenia ob. dra Ernesta Adera oraz jako asesorów ob. inż. Ungera i ob. Kannera i na sekretarzy ob. Bergera i Fristera. Po odczytaniu protokołu ostatniego Walnego Zgromadzenia ob. sekretarz odczytuje sprawozdanie Zarządu z ostatniej kadencji. Nad sprawozdaniem Zarządu przeprowadzono dyskusję, po czym wybrano władze Oddziału. Prezesem Oddziału wybrany został przez aklamację ob dr. Mieczysław Kanarek, zaś członkami Zarządu ob. ob. Adler, Berger, Brand, Vogelgarn, Frister, Haller, Wolfsohn, dr. Zang.

Zarząd Oddziału współpracował przy akcji paschalnej Gminy żydowskiej w Katowicach dla żołnierzy wyznania mojżeszowego. Ponadto z inicjatywy Zarządu Oddziału utworzył się Komitet ogólno-żydowski, mający na celu zbiórkę na F. O. N.

Postanowiono zakupić dalsze 2 samoloty. W Komitecie tym zasiada kilku członków Oddziału pod przewodnictwem dra Emila Mayera.

Gdy ważyły się losy Zaolzia, Zarząd Oddziału zgłosił akces do korpusu ochotniczego, składając pełną listę zrzeszonych czonków. Ponadto Zarząd Oddziału wysłał telegramy hołdownicze do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszaka Śmigłego Rydza, Ministra Spraw Zagranicznych Józefa Becka, Wojewody dra Grażyńskiego i Komendy Ochot. Korp. Zaolzańskiego. Od Pana Ministra Becka Zarząd Oddziału otrzymał podziękowanie za życzenia.

4. TARNÓW.

Walne Zgromadzenie Oddziału w Tarnowie odbyło się dnia 3 marca 1938 r. w lokalu Oddziału w Tarnowie, przy ul. Krasińsknego L. 9.

Walne Zgromadzenie otworzył Prezes Oddziału ob. dr. Juliusz Merz. Sekretarz Oddziału odczytał protokół poprzedniego Walnego Zgromadzenia, który został przyjęty bez zmian i podpisany.

Sprawozdanie z działalności przedstawił ob. Prezes, przy czym stwierdził, że działalność w okresie sprawozdawczym ograniczała się przede wszystkim do Bratniej Pomocy; przeprowadzono wiele skutecznych interwencji i uzyskano wiele ulg dla członków Oddziału.

Oddział brał udział w uroczystościach państwowych i w pracach społecznych.

Nad sprawozdaniem wywiązała się dłuższa dyskusja, w której wzięli udział ob. ob. dr. Speiser, Pflugeisen i inni.

Na rozmaite zarzuty natury wewnętrzno porządkowej odpowiedział ob. Prezes.

Skarbnik ob. Gelb złożył sprawozdanie kasowe, z którego wynika bilans aktywny dla Oddziału.

Poza porządkiem dziennym przemówił następnie deelgat Zarządu Okręgu ob. dr. Rittman, który dziękując za serdeczne przyjęcie, powitał Walne Zgromadzenie i życzył owocnych obrad. Imieniem Komisji Rewizyjnej ob. inż. Biegeleisen, postawił wniosek o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi. Wniosek został przyjęty jednogłośnie.

Następnie Walne Zgromadzenie uchwaliło wniosek Ob. Seidena, który brzmi: „wzywa się mający się nowo wybrać Zarząd Oddziału do przeprowadzenia akcji, mającej na celu ufundowanie dla Oddziału sztandaru" oraz wniosek Ob. Dr. Speisera o utworzenie Koła Pań przy Oddziale.

Imieniem komisji - matki Ob. Dr. Szalit zaproponował skład Zarządu, który jednomyślnie wybrany, ukonstytuował się następująco:

Prezes: Ob. dr. Juliusz Merz.
Wiceprezes: dr. Speiser Bogumił.
Sekretarz: Margulies Juliusz.
Skarbnik: Gelb Salo.
Członkowie: Friedler Leon, Insler Leon, dr. Oberlender Aleksander, mgr. Taubeles Jakub, dr. Wider Emil.

Komisja Rewizyjna: inż. Biegeleisen Józef, Seiden Dawid, Szwanenfeld Henryk.

Sąd Koleżeński: inż. Biegeleisen Józef, Dr. Izraelowicz Leon, Dr. Szalit Edward, Steigler Juliusz, Dr. Wider Emil.

Delegaci na Walne Zjazdy: inż. Biegeleisen Józef, Dr. Izraelowicz Leon, Margulies Juliusz, Dr. Szalit Edward, Dr. Speiser Bog.

Na zakończenie wezwał Ob. Prezes wszystkich członków, by częściej przychodzili do świetlicy i więcej jak dotąd interesowali się Związkiem, po czym zamknął Walne Zgromadzenie.

5. **BIELSKO.**

Walne Zgromadzenie Oddziału w Bielsku odbyło się dnia 8 marca 1938 r.

Na Walnym Zgromadzeniu był obecny delegat Zarządu Okręgu w Krakowie ob. dr. M. Epstein.

Przewodniczącym Walnego Zgromadzenia wybrano jednogłośnie ob. dr. Guttenberga, po czym odczytano protokół z ostatniego Walnego Zgromadzenia z dnia 26. maja 1937 r.

Prezes ustępującego Zarządu ob. inż. Immerglück złożył wyczerpujące sprawozdanie, obrazujące całoroczną pracę Oddziału, przy czym podkreślił w jak ciężkich warunkach i nastrojach ogólnych, praca ta się odbywała.

Omawiając pracę wewnętrzną w obrębie Oddziału, ob. Immerglück stwierdza, że praca ta głównie opierała się na tygodniowych zebraniach, których ilość wynosiła 28. Dążeniem Zarządu była konsolidacja wewnętrzna, nadto przeprowadzono pracę społeczną, uskuteczniając zbiórkę pośród członków, a to na Tydzień Akadem. żyd., dla ofiar Brześcia i na Fundusz Obrony Narodowej.

Ważnym zdarzeniem dla Oddziału był Walny Zjazd Delegatów w Krakowie. W celu wybrania delegatów Oddziału zwołano Nadzw. Walne Zebranie Oddziału i tu przy pełnym komplecie czonków w toku dyskusji nad dyrektywami dla delegatów okazało się nadzwyczajne zainteresowanie członków przyszłą działalnością Oddziału i programem pracy w chwili obecnej.

Kończąc swoje sprawozdanie wzniósł ob. Prezes okrzyk na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospol. i Pana Prezydenta. Następnie złożył sprawozdanie skarbnik ob. Fabiszkiewicz. Po sprawozdaniach udzielono absolutorium ustępującemu Zarządowi.

Następnie zabrał głos delegat Zarządu Okręgu ob. Dr. M. Epstein, dając wytyczne dla dalszej działalności Oddziału, przy czym podkreślił, że Związek jest organizacją apolityczną i półwojskową, a w obecnych warunkach musi się nastawić na pracę humanitarną i charytatywną, organizować młodzież w harcerstwie, w kadrze młodych itp.

Na powyższy temat wywiązała się dłuższa dyskusja, w której zabierali głos: Dr. Marienberg, Dr. Guttenberg, Dr. Epstein, Brandt i inni, przy czym delegat Dr. Epstein polecił wykluczyć wszelkie momenty polityczne z pracy dalszej Oddziału.

Na koniec zabrał głos inż. Immerglück oświadczając, że prace Związku skierować należy na teren młodzieżowy, gdyż tam leży podstawa i przyszłość Związku.

Ob. dr. Aleksandrowicz proponuje, aby odtąd członkowie brali czynny udział w kursach obronnych dla Państwa, jak kursy gazowe i tp. Po wyczerpaniu dyskusji, przystąpiono do wyboru prezesa, którym wybrano inż. Immerglücka oraz Zarządu Oddziału, który wybrano w następującym składzie:

Wiceprezes: Inż. Maksymilian Alfus.

Sekretarz: Izydor Krumholz.

Skarbnik: Henryk Fabiszkiewicz.

Członkowie Zarządu: Dr. Edmund Kühnberg, Dawid Richtmann, Henryk Zawadzki, Marek Blitz.

Zastępcy czł. Zarządu: Dr. Karol Weiss, Dr. Izydor Aleksandrowicz, Salo Skibelski.

Sąd Koleżeński: Dr. Wilhelm Frister, Dr. Ernest Guttenberg, Dyr. Maksymilian Lichtblau, Józef Matzner, Mgr. Marek Barbag.

Komisja Weryfikacyjna: Dr. Edmund Kühnberg, Inż. Daniel Immerglück, Dawid Richtmann.

Komisja Rewizyjna: Dr. Henryk Kruh, Inż. Edward Fuhrmann, Salomon Horn, Jan Blonder, Zygfryd Schanzer.

We wolnych wnioskach poruszył ob. dyr. Lichtblau sprawę poparcia gazety „Echo Beskidzkie" — zaś ob. inż. Alfus poruszył sprawę dalszego utrzymania własnego lokalu.

Po wyczerpaniu listy mowców zamknięto Walne Zebranie.

6. **NOWY SĄCZ.**

Zarząd Oddziału postanowił wstrzymać się z wyznaczeniem terminu tegorocznego walnego zebrania członków do czasu przeprowadzenia weryfikacji ponownej członków, nakazanej przez Zarząd Okręgu. W tym celu wewał wszystkich członków do przedłożenia posiadanych dokumentów wojskowych w oryginale. Utworzona podkomisja weryfikacyjna złożona z ob. prezesa Dr. Stanisława Körbla, wiceprez. Dr. Dawida Hachhausera i skarbn. Salomona Ringa rozpoczęła już swe prace nad weryfikacją członków. Ukończenie jej nastąpi najdalej do 10 listopada br. Jako zasadę przyjęto, że członkiem oddziału może być jedynie ten, kto wykaże się posiadaniem conajmniej Medalu za Wojnę.

Jeżeli chodzi o wystąpienia na zewnątrz, to oddział bierze udział we wszystkich wystąpieniach Federacji, jednak nie w oddziele zwartym, lecz przez delegację. Jedynie w nabożeństwach urządzanych z okazji rocznic narodowych wzgl. świąt państwowych bierze cały oddział udział.

Przeprowadzana obecnie weryfikacja spowoduje reorganizację Oddziału. Spowoduje ona wprawdzie zmniejszenie się liczby członków lecz wzamian oddział zyska na spoistości, co umożliwi przeprowadzenie pewnych zamierzeń, których wykonanie w dotychczasowym składzie było niemożliwem.

7. **NOWY TARG.**

Oddział w Nowym Targu, jak corocznie, tak i w tym roku zorganizował na święta wielkanocne szeroko zakrojoną akcję paschalną, przez co umożliwiono

najbiedniejszym członkom Związku wyżywienie przez całe święta. Oddział przystąpił obecnie do prac związanych z opieką nad grobami wojennymi. Oddział jest już w posiadaniu szeregu nazwisk żołnierzy pochowanych na tut. cmentarzu żydowskim, a dzięki subwencji otrzymanej z tut. Gminy Żydowskiej, będzie można prowadzić pracę poza obrębem N. Targu. (Zakopane, Rabka i td.).

Zarząd Oddziału bierze czynny udział w pracy społecznej w Nowym Targu. Ostatnio utworzony w N. Targu Powiatowy Komitet Dozbrojenia Armii, mający za zadanie zakupno 12 ciężkich karabinów maszynowych z zaprzęgiem, posiada reprezentantów społeczeństwa żydowskiego w powiecie, w osobach: ob. Dra Hammerschlag Izraela i Inż. Papiera Maurycego, którzy też usilnie się starają, by społeczeństwo żydowskie powiatu nowotarskiego jaknajwięcej na cel powyższy ofiarowało. Wręczenie daru Armii odbędzie się w dniu Święta Niepodległości 11 listopada br. na rynku w N. Targu.

Oddział jest stale w kontakcie z Federacją Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, współpracując harmonijnie i ze Związkiem Legionistów.

Oddział bierze udział we wszelkich uroczystościach państwowych.

8. OŚWIĘCIM.

Walne Zgromadzenie Oddziału w Oświęcimiu odbyło się dnia 6. marca 1938 r.

Walne Zgromadzenie zagaił prezes ob. dr. Henryk Thieberg, podnosząc wzniosłe cele Związku, szczególnie utrzymanie węzłów uczuć braterskich nawiązanych w czasie walk o Niepodległość Polski, jak również wytrwałą pracę dla Dobra i Wielkości Rzeczypospolitej.

Przewodniczącym Zgromadzenia wybrano ob. dra Henryka Thieberga, zaś sekretarzem dnia ob. S. Wischnitzera. Ob. Sekretarz złożył sprawozdanie zapodając, iż Odział wziął udział w dniu 1. XI. 1937 r. jako święcie umarłych, składając wieniec na grobie Nieznanego Żołnierza. Ob. dr. Thieberg i ob. dr. Fei udzielili w kilkunastu wypadkach członkom, jak również ich rodzinom pomocy lekarskiej bezpłatnie.

W dniach 3 i 12 maja oraz 1 i 11 listopada 1937 r. jakoteż 1 lutego 1938 r. odbyły się nabożeństwa w synagodze wielkiej, na których przemawiał z ramienia tut. Oddziału Ob. Dr. Henryk Fei, podnosząc znaczenie tych Rocznic.

Oddział jest członkiem L. M. i K., L. O. P. P., Polskiego Białego Krzyża.

W dniach 4 i 5 grudnia 1937 r. brali udział z ramienia tut. Oddziału na III. Walnym Zjeździe Delegatów w Krakowie Ob. Dr. Henryk Thieberg, Ob. Dr. Henryk Fei i Ob. Samuel Wischnitzer.

Zorganizowano akcję kropli mleka, dożywiania biednych dzieci żydowskich i wyasygnowano na ten cel odpowiednią kwotę.

Zorganizowano wspólnie z Gminą Wyznan. w Oświęcimiu akcję paschalną, dla żołnierzy żydów tut. Garnizonu podczas świąt paschy.

W wieczerzy paschalnej wzięli udział oficerowie tut. garnizonu a zastępca nieobecnego Dowódcy Garnizonu p. kapitan Żeromski, przemówił do zebranych, podnosząc cnoty i obowiązki żołnierza. Następnie przemówił prezes Oddziału, który podniósł tradycje żyda - Polaka i żołnierza Polski Niepodległej.

Po sprawozdaniu sekretarza złożyli swe sprawozdania skarbnik i gospodarz.

W zastępstwie Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Ob. Artur Wasserberger postawił wniosek o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi, który to wniosek Walne Zebranie jednogłośnie przyjęło.

Następnie przystąpiono do wyboru Zarządu Oddziału.

Zarząd wybrano w następującym składzie:

Prezes: Ob. Dr. Thieberg Henryk.

Wiceprezes: Ob. Dr. Fei Henryk.

Sekretarz: Ob. Wischnitzer Samuel.

Skarbnik: Ob. Winkler Feliks.

Gospodarz: Ob. Wischnitzer S.

Członkowie Zarządu: Ob. Klinger Pinkus, Ob. Schmeidler Dawid, Ob. Schnitzer Jakub.

Zastępcy czł. Zarządu: Ob. Spett Mendel, Ob. Gerstner Chaim.

Komisja Rewizyjna: Przewodniczący: Ob. Thieberg Stefan, Zastępca: Ob. Wasserberger Artur, Członek: Ob. Schwarc Dawid.

Komisja Weryfikacyjna: Zarząd Oddziału; Stali Delegaci: Ob. Dr. Thieberg Henryk, Ob. Dr. Fei Henryk i Ob. Wischnitzer Samuel.

Sąd Honorowy: Ob. Lien Maurycy i Ob. Schancer Szymon.

Delegat do Koła Pań: Ob. Dr. Henryk Thieberg.

9. GORLICE.

Zarząd Oddziału z Prezesem ob. Blechem i wiceprezesem drem Eisenem na czele pracuje na wszystkich odcinkach pracy społecznej bardzo intenzywnie, delegując do poszczególnych komitetów swoich zastępców. Prezes Oddziału jest członkiem Zarządu Powiatowej Federacji P. Z. O. O., z którą Oddział utrzymuje wzorcwy stosunek, ciesząc się specjalną opieką prezesa Federcji p. burmistrza Kwaskowskiego. W ostatniej akcji na rzecz F. O. N. Zarząd Oddziału przyczynił się w bardzo dużej mierze materialnie i propagandowo do ufundowania 3 karabinów maszynowych.

Z okazji świąt państwowych i narodowych urządzał Oddział uroczyste nabożeństwa przygotowując specjalne okolicznościowe przemówienia.

Dzięki staraniom Zarządu Oddziału założono ostatnio zastęp drużyny harcerskiej przy tamt. państwowym gimnazjum. Prez. prof. Blech został odznaczony srebrnym Krzyżem Zasługi.

Zgodnie z uchwałą Walnego Zjazdu Delegatów Zarząd Oddziału przeprowadził weryfikację czonków. Protokoły weryfikacyjne przesłane zostały Zarządowi Okręgu.

10. ANDRYCHÓW.

Oddział w Andrychowie brał żywy udział w czynnym poparciu akcji dozbrojenia wadowickiego pułku p., sam ofiarował na ten cel odpowiednią kwotę, równocześnie wszczął silną akcję wśród społeczeństwa żydowskiego w Andrychowie, która uwieńczona została pięknym sukcesem. Oddział brał żywy udział w akcji odzyskania Zaolzia, na wiecu w tym celu zwołanym, zaapelowano do społeczeństwa tutejszego o ochotnicze wstępowanie w szeregi K. O. Z. Na zgromadzeniu tym, uchwalono następującą rezolucję:

„Zebrani w dniu 29. września 1938 r. członkowie Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski oraz Obywatele Żydzi miasta Andrychowa, oświadczają jednomyślnie gotowość czynnego poparcia urzeczywistnienia przyłączenia Śląska Zaolzańskiego do Macierzy.

Żydzi pomni swych ofiar w okresie walk o Niepodległość, również w chwili obecnej łączą się z całym społeczeństwem polskim w słusznym żądaniu naprawy krzywdy z roku 1920 i złączenia Śląska Zaolzańskiego w jeden potężny Korpus państwowy, na jednej wspólnej ziemi ku chwale zjednoczonej silnej i sprawiedliwej Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej".

Rezolucję tę wysłano do władz.

11. Żywiec.

Zarząd Oddziału żywieckiego rozwinął akcję w kierunku niesienia pomocy członkom, którzy skutkiem nieszczęśliwych wypadków znaleźli się w trudnym położeniu materialnym.

Oddział pozostaje w stałym kontakcie z organizacjami nieżydowskimi, mającymi siedzibę w Zabłociu jak ze Związkiem Strzeleckim, L. O. P. P. i K. P. W. a to przez poszczególnych członków Oddziału, którzy równocześnie wchodzą w skład Zarządu odnośnych organizacji. Oddział natomiast nie nawiązał kontaktu ze Związkami znajdującymi się na terenie miasta Żywca z powodu nastawienia antyżydowskiego.

Zarząd Oddziału w wykonaniu polecenia Zarządu okręgu nakłonił członków do wszczęcia starań o nadanie Medalu za Wojnę, do czego się prawie wszyscy zastosowali. Obecnie Medale za Wojnę posiada 12 członków, zaś reszta podań znajduje się w trakcie załatwienia. Spośród naszych członków 2 odznaczonych jest Krzyżem Niepodległości, 3 Krzyżem Walecznych a 1 Orlętami Lwowskimi.

Zarząd Oddziału przygotuje się obecnie do następnego Walnego Zgromadzenia, którego termin wyznaczony został na dzień 13 listopada b. r.

12. KRYNICA.

Walne Zgromadzenie Oddziału w Krynicy odbyło się dnia 10. października 1938 r.

Na Zgromadzeniu tym wybrano Zarząd Oddziału w składzie następującym:

Prezes: Ob. Dr. Edelman.

Wiceprezes: Ob. Dr. Hirschbajn.

Sekretarz: Ob. mgr. Sandauer.

Skarbnik: Ob. Dr. Reich.

Członek Zarządu: Ob. Dr. Gutfreund oraz Komisję Rewizyjną w osobach ob. ob. Dr. Kanfera i Zimmermana.

13. JASŁO.

Urzędujący obecnie Zarząd Oddziału ma następujący skład personalny: prezes ob. A. Margulies, wiceprezes ob. dr. N. Menasse, sekretarz ob. J. Grobtuch i skarbnik ob. A. Cyna.

Zarząd Oddziału urządził odczyt publiczny „Żydzi w powstaniu styczniowym" przy bardzo licznej frekwencji publiczności, 6 okolicznościowych nabożeństw w Synagodze, a ostatnio nabożeństwo dziękczynne z okazji odzyskania Śląska Zaolzańskiego przy wypełnionej po brzegi Synagodze. We wszystkich nabożeństwach wzięli udział przedstawiciele Władz cywilnych i wojskowych oraz Urzędów.

Członkowie Oddziału wpłacili indywidualnie przeszło 600 złotych w ramach zbiórek poszczególnych zawodów na granatniki dla Armii Polskiej.

Oddział brał udział każdorazowo, w razie otrzymania zaproszenia we wszystkich obchodach, uroczystościach i manifestacjach o charakterze patriotycznym. W ostatnich dniach na zlecenie Zarządu Głównego przeprowadzono reweryfikację członków Oddziału. Delegaci Oddziału, a mianowicie prezes ob. A. Margulies, ob. sekretarz J. Grobtuch i ob. Dr. I. Płockier wzięli udział w III Walnym Zjeździe Delegatów naszego Związku w Krakowie. Stosownie do otrzymanych okólników udzielono pełnego poparcia w rozsprzedaży książki Janusza Konrada Urbacha „Udział Żydów w walce o Niepodległość Polski", wydanej przez bratni Oddział w Łodzi. Przyczyniono się także do rozpowszechnienia i subskrypcji około 25 książek „Żydzi bojownicy o Niepodległość Polski" wydanej w dwudziestolecie odzyskania Niepodległości Państwa Polskiego. Charakteryzując ogólnie działalność Oddziału stwierdzić należy, że w miarę posiadanych

środków rozwija on wszechstronną i potrzebną obecnie żydostwu pomoc na terenie Jasła, realizując przy tym nasz ideowy program.

14. BĘDZIN.

Oddział w Będzinie brał udział w uroczystym nabożeństwie z okazji imienin Pana Prezydenta Rzplitej. 6-go lutego zbiórka na pomoc Polonii Zagranicznej. W lutym rozpoczął Oddział zbiórkę na FON. tylko wśród swych członków. Sumę uzyskaną przekazał Oddział do Warszawy z okazji wręczenia sztandaru tutejszemu pułku, za co otrzymał podziękowanie od D-cy pułkowi i od sekretariatu F. O. N. Dnia 18-go marca wysłał Oddział delegację do synagogi z okazji imienin Marszałka Śmigłego Rydza. W międzyczasie sekcja Bratniej Pomocy urządziła „Bal bez balu" na zasilenie swej kasy. W tym czasie odbył się odczyt prof. Bałabana na temat „Udział Żydów w powstaniu 1863 r.". 12 maja odbyła się, w ramach oddziału, a k a d e m i a ż a ł o b n a w rocznicę śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wygłoszono przemówienia oraz odczytano wyjątki z Jego pism. W czerwcu r. b. przystąpił Oddział do założenia Księgi Pamiątkowej w myśl zleceń Biura Historycznego przy Zarz. Okręgu.

We wrześniu przystąpił Oddział do weryfikacji członków, a w październiku została wysłana do Zarządu Okręgu księga reweryfikacyjna. —We wrześniu powstała myśl wydania kalendarza związkowego, realizacja którego nastąpi po 13-ym listopada b. r. W miesiącu sierpniu i wrześniu przystąpiło społeczeństwo żydowskie Zagłębia Dąbr. do ufundowania samolotu im. Społ. żyd. Zagł. Dąbr. Wszyscy członkowie Oddziału biorą udział w zbiórce, a prezes Oddziału jest sekretarzem Kom. Wykon. — W tym okresie brał Oddział udział: w zbiórce na Ochotniczą Straż Poż. dwukrotnie, w manifestacji za przyłączeniem Zaolzia do Polski, oraz w powitaniu kompanii Obrony Narodowej , przybyłej z Zaolzia. Oddział zgłosił 10 członków na kurs P. C. K.

15. SOSNOWIEC.

Oddział w Sosnowcu na Walnym Zebraniu, odbytym w dniu 23/4 1938 r. wybrał nowe wadze.

Prezesem obrano Obyw. Jakuba Elstera.

Ukonstytuowanie Zarządu nastąpiło w sposób następujący:

I Wiceprezes: Dr. Hercman Julian.

II Wiceprezes: Szwajcer Wilhelm.

Sekretarz: Landau Stanisław.

Skarbnik: Hercberg Salomon.

Członkowie Zarządu: Wulkan Jakub, Majerczyk Bronisław, Zylberberg Jan, Garfinkiel Icek, Olszewski Mendel, Libermensz Szlama.

Zarząd uchwalił wszcząć akcję na większą skalę:

a) w kierunku roztoczenia opieki nad grobami pochowanych od r. 1919—1920 żołnierzy żydów na cmentarzu Sosnowieckim;

b) ufundowania własnego sztandaru.

Powyższe akcje są w toku.

Następnie w związku z powstałym komitetem dla ufundowania Samolotu im. Społ. żydowskiego Zagłębia Dąbrowskiego dla Armii Polskiej — członkowie tut. Oddziału biorą w tej akcji związanej z obronnością Państwa liczny i żywy udział. Na czele Komitetu Lokalnego stoi wiceprezes Dr. Julian Hercman, sekretarzem jest prezes Jakub Elster, a do Prezydium wchodzą również członkowie Oddziału. Praca jest w pełnym toku. zbiórka postępuje naprzód.

Przeprowadzona została reweryfikacja wszystkich członków stosownie do wydanych zarządzeń.

16. CHMIELNIK.

Walne Zgromadzenie Oddziału w Chmielniku odbyło się dnia 5 marca 1938 r.

Zgromadzenie zagaił ob. Laks Alter i na jego wniosek zebrani powołali na przewodniczącego zebrania ob. Kaufmana Moszka, a na sekretarza ob. Zyngiera Chaskla.

Sprawozdanie z działalności Zarządu złożył prezes ob. Laks Alter.

Nad złożonym sprawozdaniem wywiązała się żywa i obszerna dyskusja, w której zabierali głos ob. ob. Dr. Bałanowski, Rozenblum, Laks, Kaufman, Zyngier, Zalcberg i inni, po czym zebrani jednogłośnie udzielili absolutorium ustępującemu Zarządowi.

Na prezesa jednogłośnie wybrano ob. Dr. Bałanowskiego Nusyna ,a na członków Zarządu:

1) Laksa Altera,
2) Kaufmana Moszka,
3) Ogniewicza Joska,
4) Diamenta Lipę i
5) Moszenberga Szlamę.

Na zastępców wybrano: Zyngiera Chaskla, Brzeskiego Pinkusa i Geberowicza Dawida.

Do Komisji Rewizyjnej wybrano Rozenbluma Joska, Sztraucha Moszka i Zalcberga Efroima.

VI. BIURO HISTORYCZNE.

I. Uchwałą z dnia 24 czerwca 1938 r. zatwierdził Wydział Wykonawczy Zarządu Głównego Regulamin Biur i Referatów Historycznych, przedłożony przez Biuro Historyczne przy Zarządzie Okręgu krakowsko-śląskiego, po czym rozesłał wszystkim Zarządom Okręgów i Oddziałów odbitki tego regulaminu, do których zakradły się niestety błędy pisarskie, czyniące niektóre przepisy wręcz niezrozumiałymi. Wobec tego ogłaszamy dosłowny i wolny od błędów

REGULAMIN
BIUR I REFERATÓW HISTORYCZNYCH ZW. ŻYDÓW UCZESTNIKÓW WALK O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI.

I. Przepisy ogólne.

§ 1. Tworzy się „Biuro Historyczne" przy każdym Zarządzie Okręgu i „Referat historyczny" przy każdym Zarządzie Oddziału poza siedzibą Zarządu Okręgu.

§ 2. „Główne Biuro Historyczne" przy Zarządzie Głównym nie jest objęte niniejszym regulaminem.

II. Skład Biura Historycznego.

§ 3. Biuro Historyczne składa się z przewodniczącego i czterech do sześciu członków. Przewodniczącym jest wiceprezes (jeden z wiceprezesów) Zarządu Okręgu, członkami dwaj lub trzej członkowie Zarządu Okręgu i dwaj lub trzej członkowie z poza Zarządu Okręgu. Jeden z tych ostatnich jest stałym referentem dla miejscowego Oddziału, a jeden jego zastępcą.

§ 4. Wszystkich członków Biura Historycznego wybiera Zarząd Okręgu na pierwszym (konstytuującym) posiedzeniu; zarazem wyznacza jednego z członków na Kierownika prac Biura i jednego na tegoż zastępcę.

§ 5. Za Biuro Historyczne podpisuje statutowo Zarząd Okręgu lub Prezes Zarządu Okręgu i Kierownik prac. Korespondencję zaś między Biurami (Referatami) Historycznymi podpisuje sam Kierownik prac.

§ 6. Członkowie Biura Historycznego wybrani z poza Zarządu Okręgu nie mogą wykonywać żadnych innych prac w Zarządzie Okręgu.

III. Zakres i sposób działania Biura Hist.

§ 7. Biuro Historyczne ma za zadanie zbieranie i utrwalenie wszystkich dostępnych materiałów historycznych, dotyczących udziału Żydów w walkach i pracach niepodległościowych oraz w wojnach 1918—1920.

Celem wykonania tego zadania Biuro Historyczne:

a) komunikuje się zasadniczo osobiście, a w razie zachodzących trudności drogą listowną z rodzinami i potomkami nieżyjących już Powstańców i uczestników walk o niepodległość Polski, zbiera u nich dane dotyczące tych osób oraz o ile możności w oryginale dokumenty i fotografie, z których w razie potrzeby sporządza odbitki fotograficzne. Odpisy ważnych dokumentów sporządza się jedynie w razie absolutnej niemożliwości uzyskania odbitki fotograficznej; w tych wypadkach odpis musi być legalizowany przez notariusza.

b) komunikuje się w ten sam sposób i dla tego samego celu z żyjącymi uczestnikami tych walk i wojny; spisuje ponadto z nimi szczegółowy protokół zawierający opis ich służby lub omawianych zdarzeń bądź instytucyj, przy czym odnośny obywatel winien przedstawić dowody na poparcie swych zapodań, a więc świadków, dyplomy, potwierdzenia i t. p. Przepis ad a) dotyczący dokumentów ma tu odpowiednie zastosowanie, z tym, iż zasadniczo należy zbierać oryginalne dokumenty z zastrzeżeniem zwrotu po dokonaniu z nich użytku.

c) przesłuchuje świadków, przeprowadza studia w bibliotekach i archiwach, zbiera potrzebne zapiski i odpisy ze znajdujących się tam dzieł, czasopism i t. p.,

d) przygotowuje projekty tekstów do publikacji,

e) segreguje tak uzyskany materiał, postanawia, które materiały pozostają w archiwum, a które nadają się do opublikowania, redaguje te ostatnie, wybiera materiał ilustracyjny, nadający się do opublikowania.

f) przeprowadza opublikowanie wybranych w tym celu materiałów i zarządza całym zebranym materiałem.

§ 8. Plan powyższych prac uchwali Biuro Historyczne na wniosek Kierownika prac na jednym z pierwszych posiedzeń.

§ 9. Wszystkie prace, prócz wymienionych w § 7 ust. e wykonują członkowie Biura na poruczenie Kierownika prac, sposobami i w kierunkach przez niego wskazanych.

IV. Komitet redakcyjny.

§ 10. Prace objęte § 7 ust. e. wykonuje Komitet redakcyjny, składający się z trzech członków, wybranych na pierwszym posiedzeniu spośród członków Biura Historycznego. Przewodniczącym tego Komitetu jest każdorazowy Kierownik prac.

§ 11. Przedmiotem opracowania Komitetu redakcyjnego jest materiał przygotowany według przepisów § 7, w szczególności projekty tek-

stów publikacyj, wymienionych w § 7 ust. d.

§ 12. Uchwała co do wyboru materiału, nadającego się do publikacji zapada jednomyślnie; w razie braku jednomyślności, decyduje Główne Biuro Historyczne.

Inne uchwały Komitetu redakcyjnego zapadają zwykłą większością głosów. Przewodniczący tego Komitetu może wstrzymać wykonanie uchwały odnośnie ustalenia tekstów, dotyczących osób żyjących bądź ogólnie znanych, lub wyboru materiału ilustracyjnego i zasięgnąć w tym kierunku decyzji Głównego Biura Historycznego.

V. *Sekretariat i archiwum.*

§ 13. Dla prowadzenia kancelaryjnych prac posługuje się Biuro Historyczne sekretariatem Zarządu Okręgu; tam, gdzie ze względu na rozmiary agend nie jest to możliwe, Zarząd Okręgu angażuje dla Biura Historycznego jedną lub więcej sił sekretarskich, podlegających bezpośrednio Kierownikowi prac.

§ 14. Do zakresu działania tak utworzonego sekretariatu Biura Historycznego należy wykonanie zwyczajnych prac sekretarskich, prowadzenie korespondencji, segregowanie, inwentaryzowanie i należyte przechowywanie materiałów historycznych.

Zasadą winno być tworzenie jednolitych kopert lub teczek po jednej dla każdego omawianego obywatela, zdarzenia lub omawianej instytucji i przechowywanie w sposób umożliwiający natychmiastowe odszukanie potrzebnego pisma. Koperty bądź teczki zawierające materiały nie zakwalifikowane do opublikowania oraz zawierające materiały już opublikowane składa się w ten sposób do archiwum wraz z użytymi już kliszami drukarskimi, z których każda winna być z osobna czysto opakowana i zaopatrzona numerem odpowiadającym pozycji osobnego, szczegółowego inwentarza klisz.

§ 15. Archiwum pozostaje pod zamknięciem kierownika prac i sekretarza Zarządu Okręgu. Przystęp do akt Biura Historycznego i archiwum ma ponadto Prezes Zarządu Okręgu, przewodniczący i członkowie Biura Historycznego. O przystępie innych osób decyduje kierownik prac.

Wszystkie materiały Biura Historycznego i archiwum powinny być przechowywane w osobnej szafie i ubezpieczone od ognia i włamania.

VI. *Sprawy majątkowe i finansowe.*

§ 16. Majątek Biura Historycznego jest majątkiem Związku. Od obywateli, którzy własnym kosztem sporządzili klisze zwyczajne lub drukarskie, odbitki, odpisy lub t. p. należy o ile możności uzyskać pisemny akt darowizny na rzecz Związku według wzoru I. dołączonego do niniejszego regulaminu. Nadto należy dążyć do uzyskania wszelkich praw autorskich według wzoru II. dołączonego do tego regulaminu.

§ 17. Dla finansowania prac Biura Historycznego tworzy się przy Zarządzie Okręgu osobny fundusz Biura Historycznego, składający się z dobrowolnych datków, subwencyj, dotacyj i t. d., a nadto ze sprzedaży publikacyj Biura Historycznego.

§ 18. Subwencje, dotacje, dary i t. p., przeznaczone na Biuro Historyczne nie mogą być użyte na żaden inny cel.

§ 19. Zapotrzebowanie środków pieniężnych zgłasza kierownik prac Biura w Zarządzie Okręgu, który własnym imieniem dokonuje zamówień dla Biura Historycznego i wyrównuje rachunki.

VII. *Referat Historyczny.*

§ 20. Przy Zarządach Oddziałów poza siedzibą Zarządu Okręgu tworzy się referaty historyczne.

§ 20. Referat historyczny składa się z referenta historycznego i 2—3 zastępców.

Referentem jest członek Zarządu Oddziału, zastępcami mogą być członkowie Związku należący do Zarządu Oddziału lub z poza tego Zarządu.

§ 22. Referat historyczny jest organem pomocniczym Biur Historycznych i pełni na terenie swojego Oddziału obowiązki objęte przepisami § 7 a), b), c), d), zasadniczo z własnej inicjatywy, a nadto na zarządzenie Biura Historycznego.

§ 23. Przepisy dotyczące Biur Historycznych stosuje się poza tym analogicznie do Referatów historycznych z następującymi zmianami:

a) Referat historyczny nie przechowuje żadnych materiałów historycznych, lecz bezzwłocznie po opracowaniu historii danego obywatela, zdarzenia, instytucji itp. przesyła materiały w całości do właściwego Biura Historycznego, zachowując w aktach Zarządu Oddziału we własnym zakresie uwierzytelnione odpisy.

b) Referat historyczny nie ma kierownika prac, którego funkcje pełni referent historyczny. W wypadkach wątpliwych zasięgnąć należy instrukcji właściwego Biura Historycznego.

§ 24. Referent historyczny winien w Biurze Historycznym składać wnioski w przedmiocie pierwszeństwa publikowania nadesłanych przez niego materiałów ze względu na miejscowe interesy Związku.

VIII. PRZEPISY KOŃCOWE.

§ 25. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z dniem uchwalenia go przez Zarząd Główny i rozesłania Zarządom Okręgów i Oddziałów, które w ciągu 2 tygodni winny złożyć sprawozdanie o wprowadzeniu go w życie i rozpoczęciu prac.

§ 26. Wszystkie placówki pracy historycznej istniejące w Związku pod jakąkolwiek postacią lub nazwą, należy w ciągu 2 tygodni od wejścia w życie tego regulaminu, do niego ściśle przystosować.

II. W związku z wydaniem powyższego regulaminu, Wydział Wykonawczy Zarządu Głównego na posiedzeniu w dniu 24. czerwca 1938 r. uchwalił:

1. Upoważnić Biuro Historyczne przy Zarządzie Okręgu krakowsko-śląskiego do prowadzenia agend Głównego Biura Historycznego aż do ukonstytuowania się tego ostatniego.

2. Zarząd Główny zleca wszystkim utworzyć się mającym Biurom i Referatom Historycznym, by aż do odwołania, we wszystkich sprawach dotyczących prac historycznych, zwracały się do Biura Historycznego przy Zarządzie Okręgu krakowsko-śląskiego.

3. Zarząd Główny przypomina wszystkim członkom Związku uchwały IV. Walnego Zjazdu Delegatów, dotyczące prac historycznych i wzywa ich, aby nie podejmowali żadnych prac historycznych na pozazwiązkowym terenie bez porozumienia się z powyższym Biurem Historycznym i by w szczególności nie zezwalali na propagowanie innych niż związkowe wydawnictw przez oddanie do dyspozycji swoich nazwisk. Wszystko to może się odbywać tylko w porozumieniu z powyższym Biurem Historycznym. Poszczególni członkowie, którzy w takich wydawnictwach już się zaangażowali, zechcą zakomunikować powyższemu Biuru Historycznemu nazwę, adres i dalsze szczegóły dotyczące tego wydawnictwa, a to celem uzgodnienia ewentualnej współpracy.

4. Zarząd Główny upoważnia aż do odwołania wyłącznie Biuro Historyczne przy Zarządzie Okręgu krakowsko-śląskiego do wydawania publikacji zawierających materiały historyczne. Inne Biura Historyczne, zamierzające wystąpić z publikacjami nie mogą tego uczynić bez porozumienia się z powyższym Biurem Historycznym.

5. Zarząd Główny poleca wszystkim Zarządom Oddziałów, aby powyższe uchwały wraz z regulaminem ogłosiły i wyjaśniły swoim członkom na specjalnie w tym celu zwołać się mającym zebraniu informacyjnym oraz, by niniejsze uchwały umieściły in extenso w swoich komunikatach.

III. Do niniejszego Biuletynu dołączamy dwa arkusze „Materiałów Historycznych" mianowicie od strony 41—76 i ponownie apelujemy do naszych członków, aby przechowywali wszystkie bieżące arkusze, celem skompletowania pierwszego tomu, gdyż już dziś nie można otrzymać niektórych arkuszy początkowych, jako wyczerpanych.

Przypominamy też poprzedni apel, aby wszyscy obywatele w dalszym ciągu zajmowali się zbieraniem dostępnych im materiałów historycznych, nadających się do opublikowania i by je skierowywali do właściwych Biur bądź Referatów Historycznych w myśl ogłoszonego powyżej Regulaminu.

Biuro Historyczne przyjmie z wdzięcznością beletrystyczne opracowanie tematów, dotyczących udziału żydów w walkach o niepodległość Polski i w miarę możliwości chętnie je opublikuje.

Zamierzamy wkrótce rozpisać konkurs na pracę historyczną, związaną z powyższym tematem, prosimy Kolegów interesujących się tą sprawą, o nadesłanie swoich uwag.

Posiadamy w naszym archiwum ciekawe materiały, dotyczące różnych osobistości, które odegrały rolę w życiu publicznym Polski w różnych epokach historii. W naszych „Materiałach historycznych" publikujemy jedynie dane, dotyczące osób, które po powstaniu w 1863 r. brały udział w pracach i walkach o odzyskanie niepodległości lub w wojnie 1918—1921 roku.

Dane dotyczące innych osób, publikować będziemy bezpośrednio w „Biuletynie". W obecnym numerze drukujemy pierwszy artykuł z tej dziedziny p. t. „Henryk Markusfeld".

VII. MARKUSFELD HENRYK.

Życie żydowskiego społeczeństwa w Krakowie obfitowało w XIX stuleciu w jednostki godne podkreślenia; do wyrazistszych i szczególnie ciekawych typów tego okresu historii należy niewątpliwie Henryk Markusfeld, urodzony w r. 1820 z ojca Szachnego i matki Szajndli.

Rodzina Markusfeldów była „chlubnie znaną i powszechnie szanowaną, a jego ojciec położył jako członek Komitetu Zboru Izraelickiego przez długi szereg lat zasługi dla gminy"[1]).

Wychowany w atmosferze inteligentnej rodziny,

[1]) Opinia zawarta w akcie 4831 z r. 1868. Archiwum Kahału w Krakowie.

RZĄD NARODOWY
do
Braci Izraelitów.

Polacy!

Godzina pojednania się z sobą rodzin spółeczeńskich wybiła. Byliście pod zarządem wrogów uważani za oddzielny naród. Rewolucya przyjmuje was na łono spółeczeńskie, zapewnia wam jako braciom jednéj ziemi prawa ludzkie— i zawita was jako Synów Ojczyzny godnych wyswobodzenia i otrzymania bezwzględnéj równości. Gdy atoli używanie praw i pełnienie obowiązków powinno być odpowiednie, przeto wzywa was Rząd Rewolucyjny do szeregów Obrońców— i oświadcza że wszelkie Manifesta wydane i wydać się mające stósują się i do Polaków Izraelitów.

Kraków dnia 23 Lutego 1846 roku

L. Gorzkowski.

Jan Tyssowski.

A. Grzegorzewski.

***Rogawski* Sekr.**

(Oryginał reprodukowanej powyżej odezwy — w archiw. Biura Hist.)

Markusfeld, na terenie Krakowa, miasta o najwyższych w Polsce walorach intelektualnych i duchowych, nie mógł nie przylgnąć do kultury polskiej, której źródłem najczystszym było dla niego liceum św. Anny (obecnie Nowodworskiego). Nie łatwo było żydowskiemu młodzieńcowi uzyskać przepustkę, aby codziennie przekroczyć mury ghetta i przedostać się do tej Krynicy wiedzy. Ostatecznie mimo wszystkich trudności uzyskał Markusfeld w 1836 r. świadectwo dojrzałości.[2]).

Gdy po latach silnej reakcji w ówczesnej Galicji, mimo pełnych ucisku rządów barona Kriega, Kraków stanął w szeregach rewolucji 1848 r. Markusfeld, jako jeden z pierwszych zaciągnął się do szeregów i objął stanowisko jednego z pięciu szefów Gwardii narodowej pod dowództwem Piotra Moszyńskiego.[3])

Dla ilustracji ówczesnych nastrojów godzi się przytoczyć fragment z odezwy żydów krakowskich do poznańskich [4]): „Naród tak wspaniałomyślny zasługuje na nasze poświęcenie, na współudział w bólach porodu Ojczyzny, która nas wszystkich w przyszłości uszczęśliwi. Naprzód więc bracia! — Nie szczędźmy trudów dla świętej sprawy, okażmy światu, że w naszych żyłach płynie krew Makabeuszów, że i nasze serca, zarówno jak przodków naszych, mocno biją ku wszystkiemu, co wzniosłe!".

Jednakże poryw ludu krakowskiego został, jak wiemy, zaraz stłumiony przez gen. Castiglione.

W roku „wiosny ludów" wybrany do Rady miejskiej, zasiadał w niej Markusfeld przez 5 lat t. j. do chwili jej rozwiązania.[5])

Już w 1850 r. był Markusfeld członkiem Komitetu Starozakonnych, jak to wynika z aktów Archiwum Kahału w Krakowie, a potem przez 13 lat przełożonym Gminy żydowskiej.[5])

Jako zdecydowany przedstawiciel kierunku propolskiego, w tym duchu rządził gminą i opierał się prądom germanizacyjnym. Zadanie na tym polu nie było zbyt trudne, żydzi bowiem krakowscy skłaniali się naogół, jak pisze Bałaban [6]) do kultury polskiej i rozwiązanie kwestii żydowskiej widzieli w zupełnym zespoleniu się z Polakami. Konsekwencją tych poglądów było wysłanie delegacji z Krakowa do Wiednia w składzie: Dr Oettinger, Henryk Markusfeld, Abraham Gumplowicz, która złożyła los żydów krakowskich w ręce delegacji polskiej. Tekst pełnomocnictwa, które odczytał na audiencji dr. Oettinger był następujący [7]): „ Mieszkańcy Krakowa wyznania izraelickiego, pragnąc przyjąć wyraźny ze swej stro-

[2]) Niezwykle ciekawy oryginał tego świadectwa w języku łacińskim, znajduje się dzięki uprzejmości potomków Markusfelda w posiadaniu Biura historycznego przy Zarządzie Okręgu Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski.

[3]) „Czas" Nr. 104 z 6. V. 1890 r.

[4]) Wg. rękopisu mowy pogrzebowej dra Ernesta Deichesa, wygłoszonej na pogrzebie Markusfelda, w posiadaniu naszego archiwum.

[5]) „Czas" Nr. 104 z 6. V. 1890 r. i „Nowa Reforma" 104.

[6]) Bałaban: Historia Żydów w Krakowie i na Kazimierzu, str. 702.

[7]) „Czas" z dnia 9. I. 1861 r.

ny, a serdeczny współudział w uroczystym objawie zgody i jedności w świętej sprawie odrodzenia Ojczyzny na podstawie błogiej wolności, postanowili wybrać spośród siebie wyobrazicieli tych uczuć i woli w osobach pp. Abrahama Gumplowicza, Henryka Markusfelda i dra Oettingera, mających uczestniczyć w deputacji, która jednogłośnie uczucia kraju, jego gorące nadzieje i niecierpliwe oczekiwanie ich spełnienia, ma złożyć u Władzy Najwyższej Państwa. Oby Wszechmocny pobłogosławił temu dziełu i uwieńczył je skutkiem pomyślnym ku dobru ogólnemu. Kraków 30. XII. 1860 r.".

W 1861 r. jako członek Komitetu Starozakonnych walczył Markusfeld o prawo wolnego przenoszenia się żydów z miasta żydowskiego do Krakowa [8]).

Marszałek kraju Zyblikiewicz ocenił bardzo przychylnie działalność obywatelską Markusfelda i wyraził się nader pochlebnie o usilnej i dodatniej jego pracy [9]).

Przez całe życie bliska mu była sprawa niepodległości i dlatego brał udział w akcji powstańczej 1863 r. Był mianowicie jednym z kierowników organizacji policyjnej Rządu Narodowego w Krakowie. [10], [11]).

Markusfeld zmarł 5 maja 1890 r. Śmierć jego wywołała żywy oddźwięk w Krakowie, prasa krakowska umieściła nekrologi i opisy pogrzebu.

„Nowa Reforma" w nr. 107 z 1890 r. opisuje pogrzeb następująco.

„We środę odbył się pogrzeb bł. p. Henryka Markusfelda przy bardzo licznym udziale publiczności. Na cmentarzu nad trumną okrytą wieńcami przemówił b. prezydent poseł dr. Weigel i skreślił żywot zmarłego, oraz dodatnią jego działalność jako radcy miejskiego, b. członka wykonawczego komitetu tejże Rady, b. prezesa zboru, naczelnika gwardii narodowej, prawego obywatela i zacnego syna tej ziemi, na której się urodził. Następnie przemówił prof. dr. Rosenblatt, wykazując prawdziwy patriotyzm zmarłego, miłość ziemi ojczystej, oraz dodatnią jego działalność wśród współwyznawców. Akademik Ernest Deiches w przemówieniu swym stawiał bł. p. Henryka Markusfelda za wzór dla młodzieży. W końcu przemówił nauczyciel M. Schlesinger, który podniósł zasługi zmarłego, jako jednego z założycieli i długoletniego członka domu modlitwy izraelitów postępowych, wykazując, że z otwartą przyłbicą walczył mężnie i wytrwale przeciw fanatyzmowi".

Nagrobek Henryka Markusfelda na cmentarzu żydowskim w Krakowie jest jednym z licznych pomników żydowskiej pracy dla niepodległości i należycie pojętego dobra ogólnego.

8) Bałaban op. cit. str. 707.
9) „Czas" Nr. 104. z 1890 r.
10) Dr. N. M. Gelber: „Die Juden und der polnische Aufstand 1863. R. Lövit Verlag, Wien und Leipzig 1923".
11) Bałaban op. cit. str. 706.

VIII. KOLONIA HARCERSKA.

I. MIEJSCOWOŚĆ I POMIESZCZENIE KOLONII.

Tegoroczną kolonię urządzono w Zawoji na Wilcznej-Składy, 5 minut od stacji klimatycznej, telefonu i apteki, blisko rzeki, plaży i lasu, zdala od szosy. Na miejscu była duża pływalnia. Z terenu kolonii roztacza się piękny widok na Babią Górę Wełczoń i na okoliczne wzgórza.

Pomieszczenie kolonii obejmowało 3 budynki, oddzielne dla chłopców i dziewcząt. W budynkach tych znajdowały się izby dla kierownictwa, maga-

zynu, lekarza, izolatki dla chorych, werandy oraz pokoje na sypialnie dla uczestników. Osobny budynek przeznaczono na świetlicę kolonii, gdzie urządzono bawialnie i jadalnie dla spędzania czasu w razie niepogody. W bież. roku wybudowano powiększoną kuchnię. Przy pogodzie uczestnicy myli się w strumyczku Młynówka, specjalnie do tego celu przygotowanym. Woda do picia, której próbka została zbadana laboratoryjnie w Krakowie, pochodziła z własnej studni.

Dojazd koleją odbywał się do st. Maków, lub też wprost z Krakowa autobusem P. K. P. do Zawoji. Dyrekcja kolei udzieliła znacznych zniżek kolejowych, do Krakowa zaś obowiązywały zniżki szkolne.

2. NADZÓR I KIEROWNICTWO.

Patronat i osobisty nadzór nad organizacją i kolonią objął prezes Leopold Spira przy pomocy inż. Fryderyka Freundlicha i innych obywateli. Prezes Spira spędził na kolonii cały pierwszy turnus, zaś nadzór nad drugim turnusem objął w zastępstwie emer. kpt. Hammerschmied.

Nadzór sanitarny sprawował lekarz kolonijny.

Kierownikiem kolonii był prof. mgr. Teofil Meller, zaś całokształtem wyszkolenia harcerskiego zajęli się p. harcmistrze: dh. Stanisław Dąbrowski w I. turnusie i dh. Jerzy Henneberg w II turnusie. W Komendzie kolonii pracowali poza tym w charakterze instruktorów, oboźnych i drużynowych dh. Feil Adam, dh. Geldwerth Ludwik, dh. Goldberg Leon i dh. Semilówna Hedda.

3. CZAS TRWANIA KOLONII.

I. turnus rozpoczął się dnia 28 czerwca i zakończył się dnia 26 lipca.

II turnus rozpoczął się dnia 26 lipca i zakończył się dnia 25 sierpnia.

W pierwszym turnusie wzięło udział osób 81 — w tym kierownictwa i służby 8, chłopców 57, dziewcząt 16.

W drugim turnusie wzięło udział osób 93 — w tym kierownictwa i służby 8, chłopców 68, dziewcząt 17.

4. WARUNKI PRZYJĘCIA NA KOLONIĘ.

Uczestnik musiał mieć świadectwo lekarskie, stwierdzające dobry stan zdrowia, jak również świadectwo, stwierdzające szczepienie przeciw płonicy i błonicy.

Rodzice i uczestnik oświadczali, że podporządkowują się regulaminowi kolonii.

Uczestnik musiał posiadać umundurowanie harcerskie i minimalny ekwipunek.

5. PORZĄDEK DNIA I WYŻYWIENIE

Porządek dnia był następujący:
godz. 7.00 trąbka (pobudka),
„ 7.10 gimnastyka,

„ 7.30 mycie się,
„ 7.50 modlitwa,
„ 8.00 śniadanie,
„ 8.30 raport,
„ 9.00 odmarsz na boisko, do lasu, wycieczki i t. p. (w międzyczasie drugie śniadanie),
„ 11.00 kąpiel słoneczna i rzeczna,
„ 13.00 obiad i do 16-tej wypoczynek,
„ 16.00 gry i zabawy,
„ 17.00 podwieczorek,
„ 17.30 rozrywki kulturalne (pogadanki, zawody, radio),
„ 19.30 kolacja,
„ 20.00 kominek i raport wieczorny,
„ 21.00 trąbka na spoczynek nocny.

6. CEL KOLONII.

Celem kolonii harcerskich organizowanych przez Komitet Harcerski przy Zw. żyd. Ucz. Walk o Niepodległość Polski jest:

1) przyspieszone przeszkolenie zuchowe wzgl. harcerskie, celem wzbudzenia zamiłowania do idei harcerskiej, jakoteż przeszkolenie zabawowe i wychowanie fizyczne,
2) wyżycie się koleżeńskie młodzieży oraz jej uspołecznienie, jako kontynuacja pracy harcerskiej w ciągu roku szkolnego,
3) wdrożenie młodzieży do życia w przyrodzie,
4) umożliwienie młodzieży racjonalnego wykorzystania wakacji dla skutecznego i celowego wypoczynku.

7. ŻYCIE NA KOLONII.

W y c h o w a n i e f i z y c z n e. Pod kierownictwem instruktorów(ek) prowadzone były gry i zabawy sportowe. Kolonia posiadała do dyspozycji uczestników: siatkówkę, ping-pong, piłkę nożną, piłki ręczne i szczypiórniaka, kulę, dysk i oszczepy, palant, łuki i t. p. Poza tym uprawiano gimnastykę.

G r y. Do dyspozycji uczestników posiadała kolonia: szachy, warcaby i wiele gier towarzyskich.

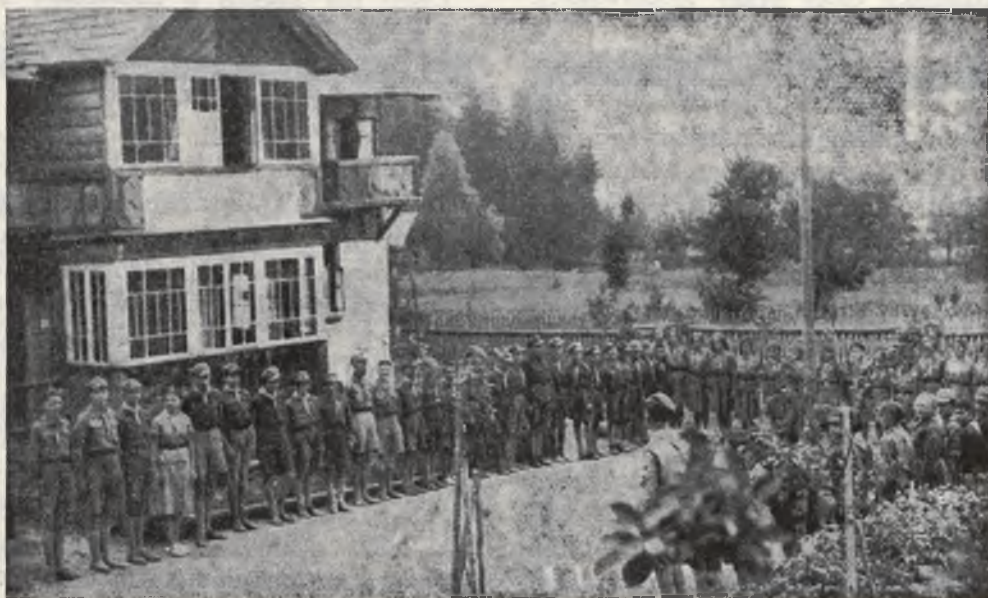
W y c i e c z k i: Obydwa turnusy odbywały szereg wycieczek i ćwiczeń w terenie, w tym wycieczki na Babią Górę.

Ż y c i e k u l t u r a l n e. Kolonia zaprenumerowała szereg gazet i czasopism, które były do dyspozycji uczestników, ponadto w świetlicy znajdowała się biblioteczka. Odprawiano ogniska i zabawy harcerskie, kominki oraz pogadanki na ustalone tematy.

P r z e s z k o l e n i e. Poza normalnym zajęciem harcerskim odbył się szereg kursów, a przede wszystkim kurs drużynowych i zastępowych, przy czym końcowe próby sprawności dały wyniki zadawalające.

W y ż y w i e n i e. 5 razy dziennie posiłek.

Ś p i e w i m u z y k a. Na świetlicy zmontowano radio oraz patefon. Uczestnicy kolonii utworzyli chór dla pielęgnowania kultury śpiewu.

IX. KADRA MŁODYCH.

IV. Walne Zebranie „Kadry Młodych" wyłoniło władze stowarzyszenia w składzie następującym:

Prezes: Mgr. Rosenfeld Marceli.

Członkowie Zarządu: Mgr. I. Eintracht, Adw. Mgr. E. Friedenberg, Mgr. Z. Friediger, Mgr. N. Gärtner, Karol Müller, Mgr. E. Nabel, Arch. W. Sprung.

Komisja Rewizyjna: K. Botwin, L. Goldberger, M. Wohlfeiler.

Sąd Koleżeński: Mgr. M. Ortsmann, Mgr. L. Seltzer, Mgr. I. Sperling.

W ciągu kadencji po wyjeździe kol. Rosenfelda pełnił obowiązki prezesa kol. Müller, a od 18 czerwca b. r. pełni je kol. wiceprezes Mgr. Edward Nabel.

Stanowisko Kuratora „Kadry Młodych" objął Inż. Dr. Józef Taub.

Sekcja Ideowa, w skład której wchodzili członkowie założyciele, ma za zadanie czuwać nad kierunkiem ideowym kadry i decydować o ważniejszych wystąpieniach na zewnątrz. Sekcja ta wydała drukiem Deklarację ideową i Program Ideowy, uwzględniając zmiany poczynione przez ostatnie Walne Zgromadzenie Kadry Młodych.

Zarząd wykazał znaczną ruchliwość we wszystkich dziedzinach pracy organizacyjnej. W okresie sprawozdawczym przypadła 4. rocznica założenia Kadry Młodych (18. II. 1934—18.. II. 1938), którą Zarząd uczcił przez wydanie drukiem pracy, przedstawiającej stanowisko i linie wytyczne Kadry.

Staraniem Kadry Młodych odbył się cykl nader interesujących i na wysokim poziomie stojących prelekcji, wygłoszonych w przepełnionych salach Związku. Odczyty, zapowiadane w komunikatach i omawiane w sprawozdaniach całej prasy krakowskiej, wzbudzały duże zainteresowanie.

Cykl odczytów zaingurował prof. Odo Bujwid, mówiąc o stosunkach w Polsce. Głębokie wrażenie wywarł końcowy ustęp przemówienia sędziwego profesora, gdy powiedział: *„Jestem przekonany, że wszyscy tu zebrani są jednej myśli, że między nami niema żadnych różnic, niema paragrafów aryjskich, na których lep ostatnio poszła część Polski. Nie mogę pojąć wybryków młodzieży, dotyczących ghetta, które mnie tak dotknęły, że czułem się jakby chory. Wszędzie dzisiaj widzimy walkę Ormuzda z Arymanem. Chwilowo zły duch zwycięża. Czy kiedykolwiek w naszych czasach mogliśmy sobie wyobrazić, że osobne ławki będą przeznaczone dla innej rasy, względem której chce się wzbudzić sztuczną nienawiść! W rzeczywistości wszyscy stanowimy jedną rasę. Miejmy nadzieję, że są to rzeczy przejściowe, że musi zwyciężyć ideał dobra!*

Długotrwałe niemilknące oklaski były wyrazem czci zebranych dla prof. Bujwida.

Następne wykłady wygłosili:

Tadeusz Pilz: O demokracji i demokratach. Red. K. Müller: Nasza postawa wobec aktualnych zagadnień. Prof. U. J. dr. Zygmunt Mysłakowski: Człowiek w epoce totalizmu. Prof. U. J. dr. Witold Wilkosz: Czy warto myśleć.

W sezonie zimowym urządziliśmy b. udaną doroczną zabawę, z której dochód zasilił kasę Kadry. Szereg zamierzeń i wiele inicjatywy Zarządu paraliżował brak stałego lokalu. Przypuszczać należy, że stan ten ulegnie w nadchodzącym sezonie zmianie na lepsze.

Jednym z najdonioślejszych osiągnięć w omawianym okresie sprawozdawczym jest sfinalizowanie *I Zjazdu Delegatów „Kadr Młodych"*, który odbył się 23 maja br. w Warszawie. Od dłuższego czasu dochodziły nas wiadomości, że na terenie całej Polski powstają względnie organizują się Oddziały „Kadry Młodych" i to poza Województwem Krakowskim i Śląskim, z którymi trudno było nawiązać kontakt. Powstała więc myśl, by luźną więź łączącą poszczególne „Kadry Młodych", którą była wspólna idea, zacieśnić w sposób faktyczny wzgl. prawny.

Tę myśl naszą podjął b. prezes kol. Mgr. M. Rosenfeld, który po wyjeździe do Warszawy objął kierownictwo tamtejszej „Kadry Młodych" i mając styczność z Zarządem Głównym Związku Żydów Ucz. Walk o Niepodległość Polski, mógł tę myśl realizować. Oczywistą jest rzeczą, że na Zjeździe tym musieliśmy godnie reprezentować krakowską „Kadrę Młodych", zarówno pod względem liczby delegatów, jak i przygotowanego na zjazd materiału.

Zjazd ten spełnił w zupełności swoje zadanie, gdyż załatwił cały szereg nader doniosłych i aktualnych problemów Kadry. Uchwalił między innymi Deklarację i Program Ideowy, przez nas opracowany, jako akty jednolite i obowiązujące dla wszystkich istniejących i w przyszłości powstać mających „Kadr Młodych". Zarazem przyjęto statut krakowski jako podstawę organizacyjno-prawną i uznano go za wzorowy. Powołano do życia Komisję porozumiewawczą jako instancję koordynującą działalność wszystkich Oddziałów Stowarzyszenia, na której czele stanął kol. Mgr. Rosenfeld, a delegatem z ramienia krak. Kadry Młodych był kol. Mgr. I. Eintracht. Zjazd ten odbył się przy wydatnym poparciu Zarządu Głównego Związku Żydów Ucz. Walk o Niepodległość Polski, którego przedstawiciele obecni byli przez cały czas obrad. Delegaci krakowscy złożyli obszerne sprawozdanie, obejmujące działalność „Kadry Młodych" w Krakowie, od chwili jej

powstania, oraz brali żywy udział w dyskusji, referując poszczególne punkty porządku dziennego. Ponadto uchwalono szereg rezolucji, między innymi adres do Prezesa Okręgu krakowsko-śląskiego Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, dyr. kpt. Leopolda Spiry.

ZARZĄD OKRĘGU krakowsko-śląskiego zwraca się z gorącym apelem do wszystkich członków Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski — adwokatów, inżynierów, właścicieli przedsiębiorstw, dyrektorów firm i tych, którzy na swych placówkach pracy posiadają wpływ na przyjęcie personelu, aby w zrozumieniu tragicznej sytuacji młodzieży zgrupowanej w „Kadrze Młodych", zechcieli zatrudniać u Siebie w pierwszym rzędzie członków „Kadr Młodych", wśród których znajdują się ludzie we wszystkich gałęziach pracy wykwalifikowani, a w szczególności absolwenci wyższych uczelni.

ZARZĄD OKRĘGU krakowsko-śląskiego apeluje gorąco do wszystkich Oddziałów Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski na terenie Okręgu krakowsko-śląskiego o zakładanie Oddziałów „Kadr Młodych" i zwracanie się do oddziału krakowskiego „Kadry Młodych" o wszelkie związane z tym informacje.

X. WYDAWNICTWA.

1. Książka „Udział Żydów w walce o niepodległość Polski" Janusza Konrada Urbacha.

Staraniem Oddziału naszego Związku w Łodzi ukazał się tom I. dzieła pod powyższym tytułem. Tom ten zawiera rys historyczny udziału Żydów w walkach o Niepodległość od Powstania Kościuszkowskiego do Powstania roku 1863 włącznie.

Ze względu na wartość historyczną wydanego dzieła, Zarząd Główny Związku opatrzył książkę tą swoją przedmową.

Książka zawiera 206 stron druku wraz z pięknymi licznymi rycinami.

Zarządy wszystkich Oddziałów zapotrzebują bezpośrednio w Zarządzie Oddziału w Łodzi, ul. Gdańska 91 żądane ilości egzemplarzy, celem jaknajszerszego rozprzestrzenienia.

2. Wydawnictwo „Żydzi bojownicy o niepodległość Polski".

Lwowski Instytut Wydawniczy przesłał członkom Związku uczestnikom walk o Niepodległość Polski ankietę do wypełnienia. Arkusz ankietowy obejmuje przebieg prac niepodległościowych i służbę w W. P.

Zarząd Okręgu Związku poleca Zarządom Oddziałów zakomunikować odnośnym członkom, którzy otrzymali taki arkusz ankietowy, iż należy jak najrychlej wypełnić nadesłane arkusze i przesłać powyższemu Wydawnictwu p. a. Lwów, Hetmańska 8.

Cena egzemplarza całego dzieła wynosi zł. 65.—. Na skutek interwencji Zarządu Głównego, Lwowski Instytut Wydawniczy udzieli od sumy powyższej rabatu w wysokości 15%.

Błp.

DR LEON ADER

adwokat, członek Koła Współpracy Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski w Krakowie, b. długoletni Prezes Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej w Krakowie, zasłużony działacz społeczny i ogólnie ceniony obywatel Miasta Krakowa

zmarł dnia 24 października 1938 r.

Cześć Jego Zacnej Pamięci!

Błp.

Inż. ERNEST FREUNDLICH

członek Sądu Koleżeńskiego Oddziału krakowskiego Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski, ochotnik Wojsk Polskich z roku 1920

zmarł dnia 11. kwietnia 1938 r. przeżywszy lat 37.

W zmarłym stracił nasz Związek oddanego idei Kolegę, szlachetnego i wartościowego obywatela.

Cześć Jego Pamięci!

Błp.

KAROL SZAMROT

członek Oddziału krakowskiego Związku żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski

zmarł dnia 20. marca 1938 r.

Cześć Pamięci Nieodżałowanego Kolegi!

Błp.

DR JÓZEF ARMER

adwokat, porucznik rez. W. P. członek Oddziału krakowskiego Związku żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski

zmarł dnia 23. stycznia 1938 r. przeżywszy lat 47.

Cześć Pamięci Nieodżałowanego Kolegi!

Księgi handlowe
Przybory biurowe

dostarcza najtaniej

Bernard Ringer

Kraków, ul. Stradom 19
Telefon 111-06

DRUKARNIA „WAWEL"

Wykonuje wszelkie roboty w zakres drukarstwa wchodzące. — Wykonuje również etykiety na płótnie (odbijanki). — CENY UMIARKOWANE

Kraków, Rajska 4 i Karmelicka 22
parter ofic.

»BŁYSK«

BATERIE
Kieszonkowe
Anodowe
Zawsze przodują
Żądać wszędzie

Dancing-Bar
»WOJKO«

Katowice, ul. Mickiewicza 8. I. p.
Tel. 344-20 i 344-09

Występy najlepszych sił artystycznych, krajowych i zagranicznych.

W soboty, niedziele i święta FIVE O CLOCK

„GENERALE PNEU"
SP. Z O. O.
KATOWICE, ul. św. Jana 6.
TEL. 301-90

Części zamienne do samochodów
AKCESORIA
HURT Opony, dętki, Oliwa. DETAL.

BIELSKI FABRYCZNY
SKŁAD SUKNA
Kierownik **J. Zimmerspitz**
KRAKÓW
Grodzka 40 (narożnik ul. Poselskiej

„BOS"

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Dom komisowy dla sprzedaży bydła i trzody chlewnej

Kraków, J. Sarego 1 — Tel. 108-75

כשר כשר

RESTAURACJA GRONNER

Kraków, Pl. Dominikański 5. Telefon 176-69.
SAMUEL SPRINGER
Wydaje obiady i kolacje MENU i á la Carte

Drukarnia Pospieszna
Kraków, ulica Karmelicka 34

Katowickie Towarzystwo Samochodowe
K. KIERZKOWSKI, Inż. M. POTOK i S-ka
Spółka Komandytowa
ul. Jordana 12 **KATOWICE** **Telefon 355-59.**

Rejonowa sprzedaż
na Wojew. Śląskie
Konc. Wytw. Samoch.
LILPOP, RAU
LOEWENSTEIN, S.A.

Chevrolet { osobowe / ciężarowe
Stacja obsługi
Części zamienne

„WOLBROLIT"
Wytwórnia wyrobów bakelitowych
KATOWICE, KOPERNIKA 14 tel. 351-20

GALANTERIA — ARTYKUŁY BIUROWE — TECHNICZNE
oraz wszelkie inne według wzorów, lub szkiców

Wydawca: Zarząd Okręgu Krakowsko-Śląskiego Związku Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski w Krakowie, Rynek Główny 12, — Telefon 161-49.

Drukarnia Pospieszna A. Lehrhafta, w Krakowie, Karmelicka 34.